

Satsfjällets natur- och kulturlandskap

Länsstyrelsen
Västerbotten

Titel: Satsfjällets natur- och kulturlandskap

Utgiven av: Länsstyrelsen Västerbotten 2024

Text: Lena Lundevaller

Bild omslag: På tur i området kring Sliptjehke, Foto: Per Nihlén.

Kartor: Länsstyrelsen Västerbotten © Lantmäteriet.

Publiceringstillstånd: Allmänt kartmaterial från Lantmäteriet, medgivande 94.0410. Flygfoton från Lantmäteriets tillstånd LM2021/041633.

Adress: Länsstyrelsen Västerbotten, 901 86 Umeå

Telefon: 010-225 40 00

E-post: vasterbotten@lansstyrelsen.se

Internet: www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Diarienummer: 511-11500-2017

Förord

Satsfjället är ett stort fjällområde med för fjällen karaktäristiska naturtyper och arter. Från entrén vid Satsfjället är det inte långt till Satsfjällets topp med panoramautsikt över Kultsjödalen, Gitsfjällets skogar, Borgafjällen och i fjärran Marsfjällets toppar. I naturreservatets västra del passerar vandrare och skidåkare på Lapplandsleden sjölandskapet på fjällhedarna vid Sliptjehke.

I denna rapport beskrivs översiktligt Satsfjällsområdets natur-, kultur-, och friluftsvärden samt renskötselns förutsättningar. Området avsattes 1987 som ett fjällnära domänreservat av dåvarande Domänverket och i ett senare regeringsbeslut beslutades att Satsfjället ska skyddas som naturreservat. Rapporten är en sammanfattning av de underlag som använts vid framtagandet av beslut och skötselplan för Satsfjällets naturreservat som beslutades 2024 (dnr 511-11500-2017).

Björn Jonsson

Naturvårdsdirektör

Innehållsförteckning

Förord	3
1. Bakgrund	5
2. Uppgifter om naturreservatet	7
3. Områdesbeskrivning	9
4. Naturtyper och arter enligt Natura 2000	10
5. Naturgeografiska förhållanden	12
Klimatförändringar.....	15
6. Natur	16
Naturliga variationer av naturtyper och arter	17
Skogar	18
Våtmarker	21
Fjällhedar och kalfjäll.....	24
Hävdade marker	26
Sjöar och vattendrag.....	28
Arter	30
7. Kulturhistoria	32
Immatriellt kulturarv	36
8. Friluftsliv	39
Anläggningar för friluftslivet	42
Slitage och andra störningar	44
9. Fiske och jakt	46
10. Renskötsel	47
Rennäringens anläggningar	48
11. Forskning och miljöövervakning	49
Källor i urval	50
Databaser, kartor och webb.....	52
Bilagor	
1. Artlista	
2. Besöksmål och turer	

1. Bakgrund

Satsfjällets (Saadtsvielie) mycket höga natur-, kultur- och friluftsvärden har varit kända under lång tid. Förutom renskötsel och den bofasta befolkningens nyttjande av området för rekreation, fiske och jakt har områdets vackra natur lockat turister till området för att vandra, åka skidor och fiska sedan slutet av 1800-talet.

Domänverket avsatte 4 augusti 1987 domänreservatet Satsfjället i syfte att bevara större, sammanhängande fjällnära skogsområden och angränsande fjällmarker. Enligt Domänverkets beslut ska bl.a. skog och övrig vegetation lämnas så orörd som möjligt, skogsbruk inte bedrivs, friluftsliv främjas och forskning uppmuntras. Av beslutet 1987 framgår också att domänreservatet kan komma att få utökat skydd i form av naturreservat av Länsstyrelsen. Regeringen har senare beslutat att Satsfjället och fyra andra fjällnära domänreservat ska skyddas som naturreservat. Länsstyrelsen fattade 2018 beslut om Daevnie (Daune) som en utökning av Marsfjällets naturreservat och Vojmsjölandets naturreservat (diarienummer 511-2849-2017 och 511-5359-2017). Södra Gardfjällets naturreservat beslutades 2022 (diarienummer 511-2851-2017). Alla tre i Vilhelmina kommun. Till Satsfjället intilliggande Norra Borgafjällets naturreservat i Dorotea kommun har beslutats vintern 2023 (diarienummer 511-11504-2017).

Denna rapport innehåller en sammanfattande områdesbeskrivning utifrån det material som samlats in om Satsfjället under naturreservatsbildningsprocessen mellan 2017 och 2024. Rapportens texter bygger på litteraturstudier och webbaserad information. Underlag har också hämtats från egna och andras punktvisa inventeringar samt olika kartor. Länsstyrelsen har i februari 2024 fattat beslut om Satsfjällets naturreservat (Länsstyrelsens diarienummer 511-11500-2017).

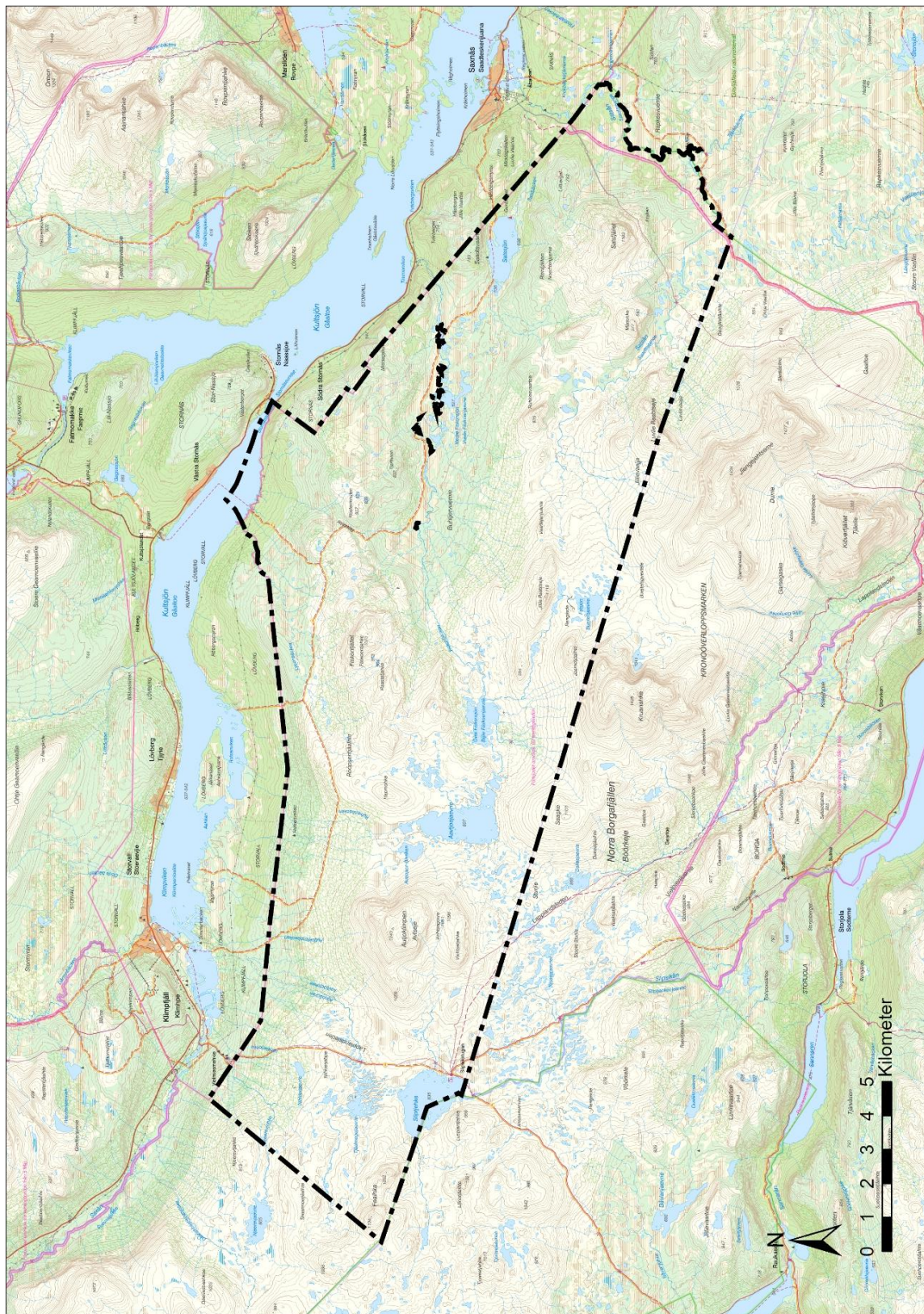
Namn på platser anges i enlighet med Lantmäteriets kartor¹. Ursprunget till Lantmäteriets namn varierar mellan de samiska språken. Vilhelmina kommun / Vualtjeren tjielte ingår sedan 2010 i förvaltningsområde för det samiska språket².

---

¹ 18 § Förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.

² Förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Karta med naturreservatet Satsfjället markerat. Reservatet omfattar fjällen söder om Kultsjön mellan Klimpfjäll och Saxnäs i Vilhelmina kommun. Det finns en väg i naturreservatet till entrén vid Satsfjället. Flera fjälleder gör reservatet tillgängligt för besökare året runt.

2. Uppgifter om naturreservatet

Satsfjället avsattes 1987 av Domänverket som fjällnära domänreservat. Sedan 2003 ingår östra delen av naturreservatet i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000.

Namn	Satsfjället
Dossiernummer	2402412
NVR-id	2058864
Natura 2000, områdeskod	Satsfjället, SE0810439
Kommun	Vilhelmina
Län	Västerbotten
Lägesbeskrivning	Cirka 70 km NV Vilhelmina samhälle
Mittkoordinat	7206730, 499686 (SWEREF 99TM)
Naturgeografisk region	33h, förfjällsregion med huvudsakligen nordligt boreal vegetation 36a, norra högfjällsregionen
Gräns	Se karta i beslutet, bilaga 1
Markägare	Staten genom Statens Fastighetsverk
Fastighet	Kronoöverloppsmarken 1:1
Förvaltare	Länsstyrelsen Västerbotten
Totalareal	25 490 hektar
Landareal	24 090 hektar

Tabell med administrativa uppgifter om naturreservatet.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Arealer och definitioner av marktäcke anges enligt nationellt marktäckedata (NMD). Avgränsningen av naturtyper är huvudsakligen gjord med fjärranalys. Variationen i naturtyper är mer mångfacetterad i en större skala, till följd av lokalklimat, hydrologi, markslag, aktiva erosions- och ackumulationsprocesser med mera. Stora områden med videbuskage ingår i naturtyperna fjällbjörkskog, våtmark, fjällhed samt intill sjöar och vattendrag.

Naturtyp	Areal
Areal skogsmark totalt	5 890 hektar (allt ovan fjällnära gränsen)
Varav fjällbjörkskog	5 040 hektar
Varav barrskog	850 hektar
Areal våtmark	2 200 hektar
Areal fjällhed och kalfjäll	16 000 hektar
Areal sjöar och vattendrag	1 400 hektar

Tabell med naturtypsarealer i naturreservatet.

3. Områdesbeskrivning

Satsfjällets naturreservat är ett stort sammanhängande fjäll- och skogsområde som ligger söder om Kultsjön mellan Klimpfjäll och Saxnäs. Reservatet gränsar i söder till Dorotea och Strömsunds kommuner. Höjden över havet varierar från Kultsjöns 542 m.ö.h. till Autjoklimpen 1 240 m.ö.h.

Kännetecknande för Statsfjällets naturreservat är de vidsträckta fjällplatåerna med karga fjällhedar, myller av våtmarker, klara sjöar och porlande bäckar som inramas av fjällmassivens kalfjällstoppar och i norr fjällbjörkskogar och granskogar på sluttningarna mot Kultsjön. Autjoklimpens och Satsfjällets reliefer är väl synliga på långt håll. Utmärkande är också moränbacklandskapen med ett myller av små moränkullar och sjöar, bl.a. vid Sliptjehke. Flera skyddsvärda och hotade arter är observerade i naturreservatet.

Till Satsfjällsområdet kommer besökare året runt för rekreation och olika friluftsvardens aktiviteter i det storslagna fjälllandskapet. Klimpfjäll och Saxnäs utbud av service tillsammans med systemet av fjälleder bidrar till att naturreservatet kan bjuda på många fina naturupplevelser under en dagstur. Naturreservatets entré ligger vid Satsfjället. Lapplandsleden, mellan Borgafjäll och Hemavan, passerar de västra delarna av naturreservatet.

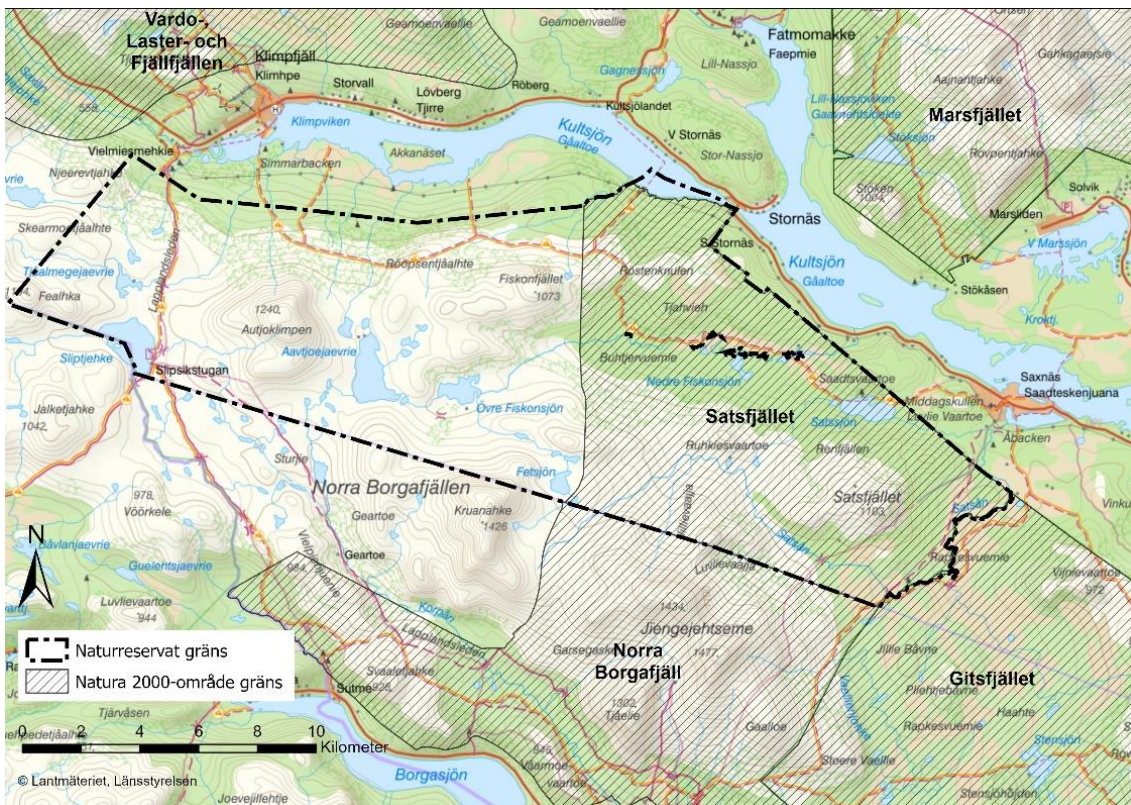
Området är ett samiskt kulturlandskap där renen och renskötsel med binärningar under lång tid varit en del av landskapet. Det finns gott om fornlämningar och andra kulturlämningar. Till förståelsen för områdets nyttjande och utveckling bidrar också naturnamn, berättelser och traditioner. En i området välkänd sägen är den om Silverbrudens grav vid Autjoklimpen.

Naturreservatet ligger inom Vilhelmina södra samebys åretruntmarker. Området har stort värde för renskötseln som kalvningsland och betesområde från tidig vår till sen höst.

Brukandet av naturen har inom Satsfjällets naturreservat haft en lågintensiv karaktär med låg grad av påverkan från modernt skogsbruk och andra exploateringar. Inom naturreservatet verkar och bidrar många aktörer till att bevara och utveckla naturreservatets höga natur-, kultur- och friluftsvärden.

4. Naturtyper och arter enligt Natura 2000

De östra delarna av naturreservatet är sedan 2003 en del av EU:s nätverk av skyddade naturområden, Natura 2000. I Natura 2000-området Satsfjället är fyra arter särskilt utpekade³. Syftet med Natura 2000-områdena är att bidra till att de för området utpekade naturtyperna och arterna har gynnsam bevarandestatus i Sverige och EU.

Karta över Natura 2000-området Satsfjället och närliggande Natura-2000-områden enligt Habitatdirektivet.

Det har inte gjorts någon naturtypskartering för hela naturreservatet. Prioriterade naturtyper enligt EU:s art och habitatdirektiv som förekommer i naturreservatet är alpina översilningskärr, aapamyrar, skogbevuxen myr och taiga. Särskilt utpekade Natura 2000-arter för Natura 2000-området Satsfjället är lodjur, fjällräv, järv och

³ Artskyddsförordning (2007:845), bilaga 1, B-arter. EU:s Art- och habitatdirektiv, Direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. EU:s fågeldirektiv, Direktiv 2009/147/EC av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

SATSFJÄLLET NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

skogsrör. Skogsrör växer på några platser i fuktig granskog med rörligt markvatten eller översilning, bl.a. i rasbranten söder om Stornässundet.

Satsfjället berörs av fyra åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP): fjällräv, utter, dubbelbeckasin och rikkärr. De stora rovdjuren björn, järv, lodjur och kungsörn berörs av nationella och regionala förvaltningsplaner.

Art	Kod	Art	Kod
Lodjur	1361	Brushane	A151
Fjällräv	1911	Dubbelbeckasin	A154
Järv	1912	Grönbena	A166
Skogsrör	1948	Smalnäbbad simsnäppa	A170
Smålom	A001	Silvertärna	A194
Storlom	A002	Fjälluggla	A216
Sångsvan	A038	Pärluggla	A223
Havsörn	A075	Spillkråka	A236
Kungsörn	A091	Tretåig hackspett	A241
Stenfalk	A098	Blåhake	A272
Jaktfalk	A102	Orre	A409
Järpe	A104	Hökuggla	A456
Tjäder	A108	Björn	1354
Fjällpipare	A139	Utter	1355
Ljungpipare	A140		

Tabell med Natura 2000-arter som är noterade i naturreservatet. Utpökade arter för Natura 2000-området är lodjur, fjällräv, järv och skogsrör.

Myrlandskapet kring serpentinerberget Rödstensknulen. Foto: Lena Lundevaller.

5. Naturgeografiska förhållanden

I Satsfjällets naturreservat ges goda förutsättningar att uppleva och studera flera för fjällen karaktäristiska geologiska och geomorfologiska processer och formationer. Geologiskt är större delen av naturreservatet en del av Borgafjällens fjällmassiv, som reser sig mellan Kultsjös och Borgasjöns dalgångar. Den övergripande reliefen inom naturreservatet är typisk för skandinaviska fjällkedjan med rundade toppar omgivna av flacka fjällplatåer och fjälldalar. I naturreservatet finns flera fjäll, högst är Autjoklimpen (1 240 m.ö.h.). Satsfjället kommer med sina 1 103 m.ö.h. först på fjärde plats.

Den kaledoniska bergskedjeveckningen ägde rum för cirka 520 – 400 miljoner år sedan. Årmiljoner av erosion nötte därefter ner nästan hela bergskedjan för att sedan under tertiärtiden åter höjas. Fjällens branter mot öst och sydöst samt flacka bergssluttningar mot väster och nordväst är ett resultat av skollstrukturen samt att den dominerande isrörelseriktningen varit från nordväst mot sydost. Exempel på detta är bl.a. Fiskonfjället (1 073 m.ö.h.), Jillie Raabtseje (1 119 m.ö.h.) och Luvlie Raabtseje (1 115 m.ö.h.).

Naturreservatet ligger inom Seveskollan, en del av den mellersta skollberggrunden, förutom i vid Aavtjoejaevrie och reservatets nordsluttning mot Kultsjön, där Köli överlagrar Seven. Reservatets berggrund består därför till stor del av amfibolit, glimmerskiffer och paragnejs. Dessa metamorfa (omvandlade) bergarter,

motståndskraftiga mot årmiljonernas erosion, är väl synliga på reservatets fjälltoppar. På senare tid har detaljerad petrografi av kyanit- och granatförande gnejser kring Saxnäs påvisat att Seveskollan i området utsatts för ultrahögt tryck i samband med att den skjuvades. Köliskollan domineras av fyllit samt dacit-ryolit. Både Seve och Köli kommer från gamla namn på gränsfjällen mellan Sverige och Norge, Seveberget och Kölen.

”Det är inte de djupa dalgångarna och de vilda glaciärlandskapen som känneteckna Västerbottens fjälltrakter; vad som här framför allt annat ger tavlan dess karaktär och storhet är de fria, mjuka böljande vidderna...”

Carl Fries, Svenska Turistföreningens årsskrift 1937, Tema Västerbotten.

Berggrunden är ofullständigt inventerad men i reservatet förekommer på många ställen ultrabasiska intrusiva bergarter, som diabas och peridotit, (främst mineralerna olivin och pyroxen) samt de metamorfa (omvandlade) bergarterna serpentinit och täljsten. De finns spridda både i Seve- och Kölienheterna, till exempel vid Fealhka, Jaametjåahlte och öster om Lillberget. Röstenknulen är en starkt vittrad peridotitintrusion som reser sig som en grå, delvis kal, sockertopp i det omgivande myrlandskapet. Genom vittringen har peridotiten omvandlats till serpentinit. För många växter är serpentinit giftigt. På reservatets serpentinfjäll är därför vegetationen sparsam med några få serpentintoleranta arter.

Jordarterna består huvudsakligen av morän och vittringsjordar. Sandiga moränkullar gör större delen av kalfjällets flackare delar småkuperat. Mer utpräglade moränbacklandskap finns på kalfjället mellan sjöarna Sliptjheke och Aavtjoejaevire, kring Fiskonsjöarna och vid Satsåns övre delar. Mellan dessa moränkullar finns en mosaik av små sjöar och våtmarker. På några ställen bildar ryggarna tydliga mönster med mot isrörelseriktningen tvärliggande moränryggar. De transversella moränryggarna av ribbmoräntyp (så kallad rogenmorän) vid Tjåalmegejaevire och vidare längs Atjobäcken har ett ganska ovanligt topografiskt läge. Förekomsten av flutings och utdragna blocksvansar visar att moränformerna avsatts under en rörlig is.

Högre upp på fjällen har inlandsisen inte avsatt moränmaterial utan endast forslat bort de vittringsprodukter som bildats på markytan. Det gör att jordtäcket, i form av postglaciala vittringsjordar, är mycket tunt och saknas helt i brantare delar. Exempel på detta är Fealhka, Autjoklimpen och Satsfjället-Pojken, som har toppar täckta av rösberg (på platsen vittrat material). Mellan Autjoklimpen och Atjo-

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

bäcken har isälvs sediment avsatts. På reservatets fjälltoppar finns också några glaciärnischer, bl.a. på Mårtohke.

Landskapet omformas ständigt av erosion och sedimentation i vattendrag och sjöar, frostsprängning, vinderosion av berg och jord, solifluktion (jordflytning), ras på de branta bergssidorna med mera. Några talus (block och stenfält) finns bl.a. vid Fiskonfjället och Satsfjället. Vid höga vattenflöden, till exempel under vårens snösmältning, sker frekvent erosion längs naturreservatets vattendrag, bl.a. längsmed Satsån. Denna omlagring av material bidrar till att skapa nya värdefulla miljöer för växter och djur.

Moränbacklandskapet med små tjärnar vid Sliptjehke. Foto: Per Nihlén.

Klimatförändringar

Klimatet påverkar på många sätt förutsättningarna och förekomsten av livsmiljöer för fjällens växter och djur. Klimatförändringar, som till exempel förändrad nederbörd, temperatur och snötäcke, kommer med stor sannolikhet att på olika fortsätta påverka den biologiska mångfalden och ekosystemen inom naturreservatet. Många av reservatets växter och djur är konkurrenssvaga och/eller har sin huvudutbredning i för fjällen specifika livsmiljöer. Det gör dem särskilt känsliga för dessa förändringar i livsmiljön.

En förskjutning av naturtyperna, där viden, fjällbjörk och gran kryper högre upp mot fjällens lågvuxna rishedar, kommer också på sikt att påverka besökarens upplevelse av naturreservatets idag öppna storslagna fjällandskap. Rödingen som trivs i reservatets kalla, syrerika vatten kan få konkurrens av mer anpassningsbara arter som bl.a. mört och abborre. Varmare och snöfattigare vintrar kan komma att påverka fjällräv och hermelin, bl.a. genom att den vita vinterpälsen inte längre ger kamouflage. På vegetationskartan från 1983 har Autjoklimpen permanenta snölegor där berget idag är synligt. Dynamiken hos bl.a. smågnagare, rippopulationer och fjällhöstmätare kan förändras. I ett varmare klimat ges också för området främmande arter ökade möjligheter att etablera sig. Exempelvis har i området rödräv etablerat sig högre upp i fjällvärlden vilket bl.a. missgynnar fjällräven i området. En ökad intensitet i nederbörden under sommaren ökar risken för skred och slamströmmar. För samebyarna kan åretruntmarkerna få ökad betydelse större del av året.

En nyfiken hermelin. Med sin vita vinterpäls är hermelinen väl anpassad till snörika vintrar. Hermelinbestånden varierar naturligt med förekomsten av gnagare. Foto: Tor Larsson.

Myr och lövrika granskogar nedanför Satsfjället och Pojken i höstskrud. Foto: Sonja Almroth.

6. Natur

I Satsfjällets naturreservat finns i stort sett alla för fjällen karaktäristiska naturtyper representerade. Landskapets mångformighet är mycket värdefull för flera av naturreservatets insekter, fåglar och djur. De fjällnära hänglavsrika granskogarna och fjällbjörkskogarna på sluttningarna mot Kultsjön övergår söderut i ett vackert fjällmassiv med fjällplataer och Autjoklimpen och Satsfjällets kalfjällstoppar i var ände. På fjälltopparna är det stenigt och vegetationen mycket sparsam. Nätverken av våtmarker, sjöar och vattendrag bidrar till naturreservatets värdefulla mosaik av livsmiljöer. I snön syns ofta spår av järv och lo och kanske också en fjällräv.

Naturliga variationer av naturtyper och arter

Satsfjällsområdet utmärks av kalla vintrar, snabba väderväxlingar och svala somrar. Naturresevatets naturtyper och arter är över lag väl anpassade till de stora naturliga säsong- och mellanårsvariationerna. Beroende på till exempel topografi, lokalklimat, hydrologiska förhållanden och berggrund finns det inom de övergripande naturtyperna en stor variation i livsmiljöer. Kultsjöns samiska namn, Gåaltoa, syftar på att sjön snabbt kan yra upp och få höga vågor. På många håll inom reservatet pågår olika erosions- och ackumulationsprocesser som omformar landskapet och skapar nya naturtyper och livsmiljöer. Laviner förekommer på de branta fjällen, bl.a. vid Satsfjället. Den naturliga dynamiken i fjällandskapet med vindblottor, snölegor, ras med mera är viktig för att skapa livsmiljöer för konkurrenssvaga arter som fjällbräcka, fjällnörel och isdraba. Till skogslandskapets naturliga dynamik bidrar också svampars och insekters nedbrytning av ved, brand och stormfällning. Denna variation i habitat och klimat gör också att det inom naturresevatet tillsammans med arter med en utpräglad nordlig utbredning förekommer mer sydliga arter. Exempelvis växer i skyddade lägen på Lillberget träjon.

Reservatets naturtyper och artsammansättning påverkas också av variationen i förekomst av olika herbivorer (växtätare) som exempelvis gråsidning, fjällämmel, ripa och fjällhöstmätare. Tillgången på bytesdjur påverkar bl.a. förekomst av fjällräv och häckningsframgång hos fjällabb. Inom hela reservatet bidrar, i varierad omfattning, det fria renbetet till att hålla landskapet öppet och gynna vissa arter och deras livsmiljöer.

Lågväxt fjälllumner på fjällheden. Foto: Lena Lundevaller.

Snömärkeslaven på fjällbjörkarna vid Vielmiesmehkie visar ungefär hur högt snötäcket brukar ligga. Foto: Lena Lundevaller.

Skogar

Areal: 5 890 hektar, varav 850 hektar barrskog.

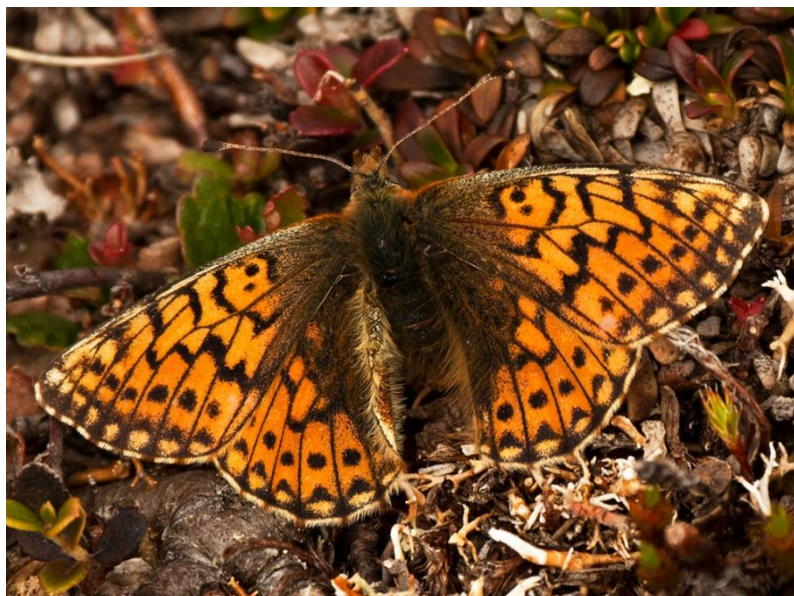
Större delen av naturreservatets skogar utgörs av fjällbjörkskog som ofta övergår i ett stråk av täta videbuskmarker innan fjällhedarna tar vid. På sluttningarna i de norra och östra delarna av naturreservatet växer hänslavsrika gamla granskogar. Skogslandskapet är mosaikartat med små våtmarker, videbuskmarker, bäckar, fuktstråk med högrörter, öppna luckor och torra blockrika miljöer. Några av reservatets arter har sin huvudsakliga utbredning i fjällskogarna och videbuskmarkerna eller är beroende av dessa för fortsatt livskraftiga populationer, t.ex. blåhake, dalripa och lappmes.

Skogarna har väl fungerande och intakta ekosystem där de naturliga störningsprocesserna fortgått under mycket lång tid. Skogarna har en varierad åldersstruktur med gott om gamla träd. Det finns allmänt till rikligt med stående och liggande död ved i olika nedbrytningsstadier. I mer näringsrika delar och längs de många små bäckarna och drågen som slingrar sig nerför bergssluttningarna är vegetationen mycket frodig med gräs och örter som brudborste, humleblomster, hässlebrodd, kvanne, nordisk stormhatt, rödblåra, smörbollor, torta, vitsippsranunkel och älggräs. Rikt hänslavsdraperade träd och gamla sälgar med lunglav och skrovellav finns både i fjällbjörk- och granskogarna.

Fina granskogar med lång kontinuitet finns bl.a. vid Stornässundet och Satsjön. På några ställen går granskogen ända upp på kalfjället, t.ex. öster om Satsfjället. Inslaget av fjällbjörk är stort, både levande och döda, men även gamla sälgar, enstaka rönnor och bestånd av viden. Många av granarna i reservatet är senvuxna med gott om grenar nedtill och för fjällen typiskt smalt brant sluttande grenverk. Det sydsamiska ordet *lahtagoese* är en gran med så tätt grenverk att man kan sova gott under det.

Skog på gränsen mot kalvfället. Foto: Lena Lundevaller.

Till vänster: Fjällpäremorfjärilen syns på reservatets örtrika gräshedar och i fjällbjörkskogen. Den lägger sina ägg på fjällviol och ormrot. *Till höger:* Fjällviol i försommarens fjällbjörkskog. Foto: Julius Falk, Wikipedia (till vänster), Lena Lundevaller (till höger).

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Granskogarnas botten- och fältflora består av olika mossor, ris samt lågvuxna örter och ormbunkar som ekbräken, blåbär, kråkbär, ekorrbär och hönsbär. Öster om Satsfjället, vid Fiskonbäcken och andra rikare miljöer växer bl.a. hultbräken, fjällskräp, kärrfibbla och nordbräken. I de gamla granskogarna trivs naturskogsarter, som lappmes, lavskrika, talltita, tretåig hackspett, liten sotlav och gammelgransskål. I de mossrika granskogarna har också den lilla orkidén spindelblomster observerats. I de högre liggande delarna är grankloner vanliga. Grankloner återfinns också på flera ställen i fjällbjörkskogen och ända upp på kalvfjällets vindpinade fjällhedar.

På fjällslutningarna övergår granskogen gradvis till mer rena fjällbjörkskogar med stort inslag av enbuskar. På försommaren bjuder fjällbjörkskogen på vacker fågelsång och en rik blomsterprakt av låga örter som fjällviol, hönsbär och skogsstjärna. I fuktigare stråk vid vattendragen är vegetationen mycket frodig med gott om högrörter. På några ställen har orkidén korallrot noterats. Lokalt syns påverkan av tidigare utbrott av fjällhöstmätare. Till fjällbjörkskogens fåglar hör bl.a. bergfink, blåhake, dalripa, gråsiska och gök. På fjällplåtarnas moränkullar bildar fjällbjörkskogen ett för många arter värdefullt nätverk mellan myrar, sjöar och rishedar.

De hänglavsrika granskogarna och fjällbjörkskogarnas gräs och örter är viktiga renbetesmarker. I äldre tider har också annat boskapsbete förekommit i reservatets skogar. Enstaka spår av äldre plockhuggning finns i fjällbarrskogens nedre delar och lokalt sker i fjällbjörkskogen vedtäkt för husbehov.

Myr vid Saadtsvaartoe med Satsfjället och Borgafjällen i fjärran. Foto: Lena Lundevall.

Våtmarker

Areal: 2 200 hektar.

Naturresevatets myrar är i stort sett hydrologiskt intakta och många olika myrtyper är representerade. Vidsträckta myrar och videbuskmarker breder ut sig fjällplataerna och längs vattendragen t.ex. Lysenbäcken, Fiskonbäcken och Satsån. Öppna fattiga till intermediära terrängföljande starrkärr är vanligast med små källor och myrsjöar. Lokalt ger strömmande mineralrikt markvatten upphov till en mer kalkpräglad vegetation. Det finns några större våtmarkskomplex med risklädda strängar, lösbottenflarkar, öppna starrkärr och små myrgölar, bl.a. öster om Rostenknulen och kring Satsån. De små myrarna som ligger insprängda i fjällbjörkskogarna och granskogarna är värdefulla miljöer för flera av våtmarkernas insekter och fåglar, bl.a. den rödlistade videsparven.

På resevatets fattigkärr växer få rödlistade arter men de bjuder på en färgrik palett med arter som blodrot, kung Karls spira, kärrspira och kråklöver. Arter som i södra delarna av landet växer i rika miljöer, som slätterblomma, tätört och snip, är vanliga. På översilad mark och längs bäckar växer björnbrodd, fjällögontröst och orkidéerna brudsporre och fläcknycklar. I rikare våtmarksmiljöer, t.ex. öster om Satsfjället, återfinns typiska mossor som filtrundmossa, kärtrumpetmossa, purpurvitmossa, stor skedmossa med flera. Myrarnas rika fågelliv hörs på försommaren lång väg. I myrgölarerna häckar bläsand, enkelbeckasin, smalnäbbad simsnäppa och sångsvan.

Kung Karls spira och nordspira är två halvparasiter. De lever av och med andra arter på reservatets kärr och fuktängar. Foto: Lena Lundevaller.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Stora områden med videbuskmarker finns på naturreservatets fjällplatåer och intill sjöar och vattendrag. Hög markfuktighet är en förutsättning för utbredning av videbuskmarkerna. Videbuskmarkerna kan vara svårframkomliga med högvuxna viden som lappvide, ripvide och ullvide. Snötäcket skyddade effekt syns på höjden på videbuskagen, där de skott som sticker upp ovanför snötäcket dör av vinterns kärva klimat. Videbuskmarkerna saknar ofta undervegetation, men längs vattendrag, där buskagen är glesare av återkommande översvämningar och isrörelser, växer olika gräs och örter. I videbuskagen vid Rufsenbäcken blommar fjällskära, fjällkåpa, fjällvedel, humleblomster, kung Karls spira, rosenrot och svarthö.

Flera av våtmarkerna var tidigare viktiga fodermarker. Fuktängarna längs naturreservatets bäckar har under lång tid hållits öppna av is och bete. Numera slås inga myrar i reservatet, men de är fortfarande viktiga som älgmarker och renbetesmarker. Särskilt på våren söker sig renarna till våtmarkerna för att beta. Våtmarkerna används också som flyttleder och samlingsställen i samband med renskiljning. På flera våtmarker märks en sentida inväxt av viden, gran och fjällbjörk. I naturreservatet finns det också våtmarker som är hydrologiskt påverkade av diken, körspår från terrängfordon och upprepat tramp, bl.a. vid Satsfjällsvägen och Satssjön.

Fjällheden vid Ruhkiesvaartoe. Foto: Sofia Johansson.

Fjällhedar och kalfjäll

Areal: 16 000 hektar.

Fjällhedarnas landskap är mångformigt. På fjällplatåerna och fjällsluttningarna ovanför fjällbjörkskogen breder ris- och gräshedar ut sig följt av steniga fjälltoppar och rasbranter utan sammanhängande växttäckning. Ris- och gräshedarna ovanför trädgränsen utgör tillsammans med kalfjällen drygt 60 % av naturreservatets areal. På de öppna fjällplatåerna, som ligger mellan 800 och 900 meter över havet, är klimatet tufft och vegetationsperioden mycket kort. Arternas behov av vatten, förmåga att anpassa sig till lokalklimatet samt den naturliga dynamiken i landskapet med bl.a. vindblottor och ras återspeglas väl i utbredningen av naturtyperna.

Rishedar är den vanligaste naturtypen i Satsfjällets naturreservat. De torra, näringsfattiga rishedarna har en hårdig krypande busk- och risvegetation av främst dvärgbjörk, dvärgvide, nätvide, kråkbär och ripbär tillsammans med små tuvor av bl.a. dvärgfingerört, fjällglim, fjällgröna och krypljung. På fjällhedarna finns också mer eller mindre kala marker, t.ex. vindblottor och blocksänkor. Vid snölegor och andra exponerade miljöer växer tåliga mossor, som fjällborstmossa och hjälmossa, samt enstaka låga växter som dvärgranunkel, polartåg och stjärnbräcka.

Spritt i naturreservatet finns också mer näringsrika fjäll med blommande gräsmarker och översilade fukthedar med arter som bågfryle, fjällglim, fjällvedel, fjällögontröst, groddlummer, jungfru Marie nycklar, lappspira och sipperblindia. Högt upp på kalfjället förekommer mindre områden med gräsmarker och lågt växande örter som fjällkåpa, fjällnoppa, fjällveronika, och tätört.

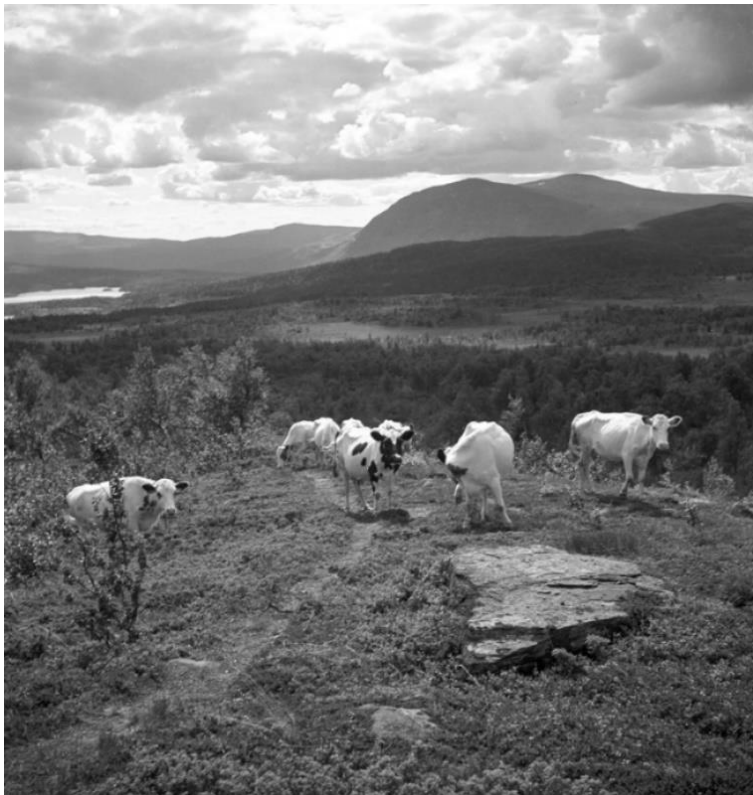
SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

På reservatets fjällhedar syns fåglar som fjällabb, fjällpipare, fjällripa och korp. Bland dvärgbjörkarna och videsnåren på rishedarna vid Fiskonfjället och Nihkierjabpe häckar lappsparv. Kring fjällhedarnas ris och örter fladdrar fjällgräsfjäril, fjällbastardsvärmare och hedblåvinge. Sommartid söker sig renarna till de öppna fjällhedarna för att undkomma insekter och beta.

På de mest exponerade fjälltopparnas grus- och hållmarker och sluttningarnas rasbranter saknas sammanhängande växttäcke. Vegetationen består, som vid Fealhka, av små tuvor av bl.a. axfryle, dvärgranunkel, fjällhavre, fjällbräsma och snöbräcka. I Satsfjällets rasbranter växer fjällnörel, klynnetåg, krusbräken och taggbräken. Nordost om Fiskonfjället finns två serpentinitlokaler som har en skarp gräns mellan den låga buskvegetationen som domineras av dvärgbjörk, dvärgvide och nordkråkbär och det kala vittrade serpentinfjället med några få serpentintoleranta arter som fjällnörel, grönbräken, kal fjällarv och grå raggmossa. Norr om Rööpsentjåalhte växer smal ängssyra tillsammans med bl.a. fjällnejlika, kal fjällarv och snöbräcka. Fjällbranternas klipphyllor är viktiga födosöks- och boplatser för reservatets rovfåglar.

Krusbräken klamrar sig fast på rasbranterna. Foto: Lena Lundevalier.

Betande fjällkor på ett fjäll i Saxnäsområdet. Foto: Viktor Lundgren, Västerbottens museums samlingar, Vbm A 487.5.

Hävdade marker

Areal: 2 hektar.

Hela Satsfjällets naturreservat är ett kulturlandskap där renbete och traditionellt samiskt nyttjande har pågått under mycket lång tid. Inom naturreservatet finns också marker som hävdats med slätter, bl.a. myrmarker och bäckraningar. Några av reservatets myrar söder om Klimpfjäll och Saxnäs slåttrades in på 1950-talet. Hävdgynnad flora och fauna kan också finnas på öppna marker t.ex. vid fiske- och renvaktarstugor, rengården och idag övergivna renvallar. Tidigare gick kreaturen på skogen under sommarhalvåret och även myrar på fjället användes till bete. Fjällbjörkskogens lövträd och buskar utgjorde också en betydande del av vinterfodret.

De hävdade markerna är viktiga för många arter, inte minst slätter- och betesgynnade kärlväxter, fjärilar, humlor och vildbin. Floran består av karaktäristiska fjällväxter och hävdgynnade ängsväxter. Idag sker ingen slätter eller kreatursbete i naturreservatet. Vid det övergivna samevistet Rufsenvallen finns en öppen renvall i fjällbjörkskogen. Enbuskar har börjat bilda täta bestånd. Kvar dröjer sig hävdgynnade växter som fjälltimotej, prästkrage, smultron, stagg, vårbrodd, ängsfryle och ängssyra. Gamla renvallar och rengården går ofta att lokalisera i terrängen med hjälp av den, i jämförelse med omkringliggande mark, frodiga gräsvegetationen.

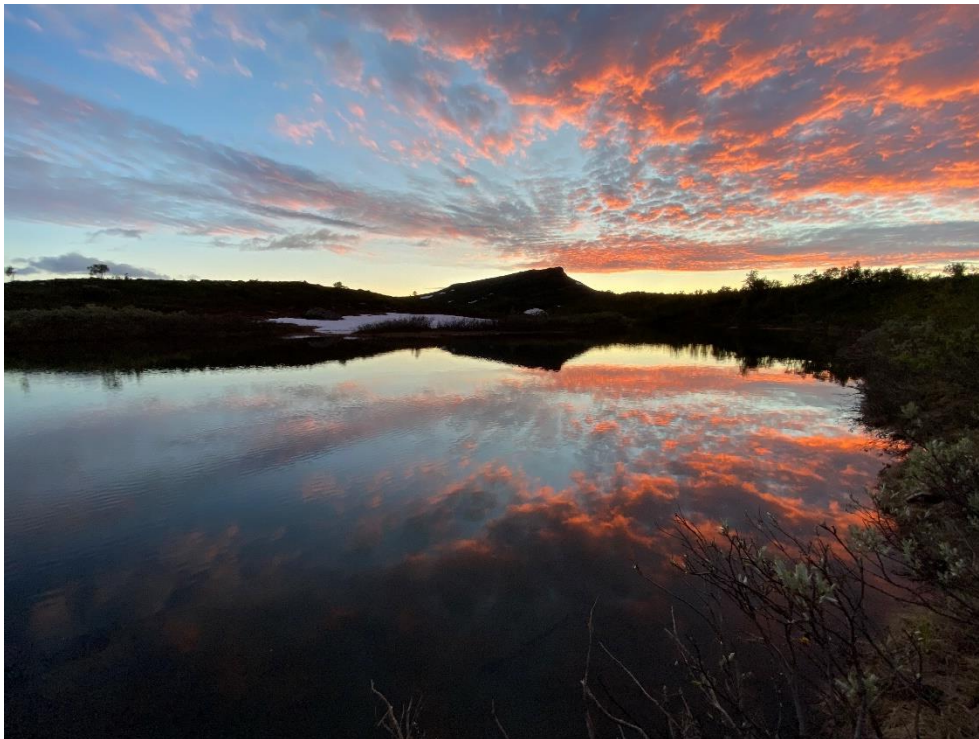
SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Kring Fealhka och Skearmoejåahlte har bl.a. fjällbinka, fjällgentiana, lappsyra, fjällkattfot och månlåsbräken noterats.

Längs vägkanten mellan Saxnäs och parkeringen vid Satsfjället växer flera hävd-gynnade växter bl.a. fjällögontröst, kattfot, liten blåklocka, ormrot, prästkraige, slätterblomma och ängsfryle.

Renvallen i fjällbjörskogen vid Rufsenvallen. Foto: Lena Lundevaller, juni 2021.

Stilla sommarnatt. Foto: Sofia Johansson.

Sjöar och vattendrag

Areal: 1 400 hektar.

I naturreservatet Satsfjället är det mycket gott om små forsande fjällbäckar och klara sjöar men det finns också några större åar och sjöar. Vattenkvalitén är god och fisk kan, med undantag för Satsbäcken och Satsån, vandra fritt genom naturreservatets vattensystem. Naturreservatet ligger inom Ångermanälvens avrinningsområde.

Från den flacka fjällplatåns fjälltoppar och sjöar rinner ett flertal bäckar mot Kultsjön, bl.a. Njeerevjohke, Atjobäcken och Satsån. Fiskonbäcken har sina källflöden vid sjön Aavtjoejaevrie och slingrar sig genom de centrala delarna av reservatet förbi några sjöar och större våtmarkskomplex innan den mynnar i Kultsjön. I den kuperade terrängen har vattendragen många långsträckta forsar, t.ex. Fiskonbäcken mellan Övre Fiskonsjön och Buhtjervuemie. På flackare mark får vattendragen ofta ett vackert meandrande lopp omgivna av täta videbuskmarker och myrkomplex, som Satsån. Några mer nordliga arter i och längs de små bäckarna är bl.a. fjälligelknopp, fjällsyra, källjordmossa och rundbäckmossa. Intill Lysenbäcken blommar i de prunkande videbuskagen fjällnejlika, fjällruta, fjällveronika och fjällspira. Inte sällan hörs drillsnäppans vemodiga lockrop vid bl.a. Satsån.

Högt upp på fjället finns några stora sjöar, t.ex. Fetsjön 893 m.ö.h., Aavtjoejaevrie 897 m.ö.h. och Övre Fiskonsjön 859 m.ö.h. Mer än 850 m.ö.h. ligger också de små

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

sjöarna i de särpräglade moränbacklandskapen mellan Tjålmejejaevrie och Aavtjoejaevrie. Vattnet kristallklart och sjöarna hyser ursprungliga och reproducerande stammar av öring och röding. Det finns också i naturreservatet betydelsefulla helt fisktomma sjöar. De är ofta grunda och kan tidvis vara uttorkade och vintertid bottenfrusna. Den rika produktionen av olika kräftdjur och insekter i dessa sjöar är en viktig födokälla för reservatets fåglar som exempelvis alfågel och smålom. Vid bl.a. Lysenbäcken, Fiskonbäcken och Satsån finns det gott om små myrsjöar. Dessa är näringsfattiga med låg produktivitet och genom påverkan av humussyror naturligt sura. De fågelrika sjöarna i sydöstra delen av naturreservatet ingår i ett större våtmarkskomplex kring Vaellienjohke i Gitsfjällets naturreservat. Sjön Sliptjehke ligger 836 meter över havet och har sitt utlopp i Slipsikån. Den avvattnas därför, till skillnad från reservatets övriga sjöar och vattendrag, söderut mot Borgasjön.

Från Satssjön rinner Satsbäcken som utanför naturreservatet mynnar i Satsån. För Saxnäs elförsörjning finns en dammanläggning i Satsån som byggdes i mitten på 1940-talet av Saxnäs elektriska förening (vattenlagsansökan 1947). Kultsjön är vattenmagasin till den reglerade Ångermanälven. Vattenståndet i sjön varierar och regleras av dammen till Stalons kraftstation. Historiskt har fisk planterats ut i området för att förbättra nätfisket efter matfisk. Mer nutida fiskeutsättningar har varit för att förbättra sportfisket. Upprepade utsättningar av öring har skett i bl.a. Satssjön. Det gjordes också en partiell rotenonbehandling av Satssjön på 1990-talet. Förutom den miljömässiga skadan hade behandlingen endast en kortvarig effekt på fiskbestånden.

Rosenrot växer i bäckarnas videsnår. Foto: Lena Lundevaller.

Med sin breda ryggsköld liknar de centimeterstora fjällsköldbladfotingarna små rockor när de i slutet av sommaren simmar runt och letar föda i reservatets små sjöar. Som ägg kan de överleva långa tider om sjön torkar ut. Foto: Per Harald Olsen, Wikipedia.

Arter

Naturreseptatet har en för fjällen och andra alpina miljöer typisk flora och fauna, se beskrivningarna av naturtyperna och bilaga 1.

En förhållandevis stor andel av arterna i fjällen förekommer inte i någon annan landskapstyp, samtidigt som få fjällarter är rödlistade⁴. De tidigt blommande videbuskarna, skogarnas ris och fjällens blommande växter är viktiga födokällor många av naturreseptatets insekter. I reseptatet lever t.ex. grå blåbärsfältmätare (NT), lapphumla (NT), myrgräsfjäril och violett kantad guldvinge (NT). Specialiseringen med avseende på livsmiljö och levnadssätt är ofta stor. Lapphumlan (NT) sina bon i övergivna sork- eller lämmelbon och den lilla fjärilen myrvislare lägger sina ägg på hjortronblad. Vissa år är det mycket gott om lämmelmossa, som växer på bl.a. renspillning, kadaver av lämlar och spybollar från rovdjur. Rikligt med garnlav (NT) finns både i fjällbjörk- och granskogarna. På fjällhedarna vid bl.a. Satsfjället växer urnlav (NT) på de små granarnas fågelgödda snöfria toppgrenar. Naturreseptatet har också en värdefull flora av serpentintoleranta arter, t.ex. växer kal fjällarv vid Rödstensknulen och Sliptjehke.

I och med att Satsfjället är ett större sammanhängande fjällområde är många av fjällens typiska fåglar och däggdjur representerade, som exempelvis fjällabb, fjälllämmel, korp och ripa. I naturreseptatet finns lekplatser för landets fyra spelande fåglar, dubbelbeckasin (NT), brushane (VU), orre och tjäder. Reseptatets vattendrag och små sjöar är också viktiga livsmiljöer för många fåglar, bl.a. bergand (EN) och kricka (VU). I några av de fisktomma sjöarna har fjällsköldbladfoting (NT) noterats.

---

⁴ Hotkategori enligt SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020.

Naturliga populationscykler, t.ex. av smågnagare, ripor och insekter, är en förutsättning för många av naturreservatets rovdjur och fåglar. Kungsörn (NT), björn (NT), järv (VU) och lodjur (VU) rör sig över stora ytor och förekommer därför inom i stort sett alla naturreservatets naturtyper. I naturreservatet har också den starkt hotade fjällräven (EN) sin hemvist. Tidvis förekommer fjälluggla (CR), fjällvråk (NT) och jaktfalk (EN). Järv och lodjur vistas i den kuperade, branta terrängen med fjällbjörkskog. I reservatet finns gott om lämpliga platser för kungsörnens, järvens och lodjurens boplatser, så som klipphyllor, snörika sluttningar och blockrik mark. Kungsörnen placerar också gärna sitt bo i gamla, kraftiga tallar. Vårvintern är en särskilt känslig period för störningar kring boplatserna. Högt upp på fjällhedarna där marken är lättgrävd (sand eller mo) kan fjällräven gräva lyor. På senare tid har det skett en markant nedgång i fjällräven nyttjade lyor inom naturreservatet. Fjällräven är relativt stationär vid lyorna och därför extra känslig för störningar året runt. Jaktfalken, som i vårt land endast häckar i ren fjällmiljö, kan störas av bergsklättring samt skid- och skoteråkning nära bobranten. Intill Kultsjön och vid Satsbäcken har spår från ÅGP-arten utter (NT) observerats.

Många av naturreservatets växter och djur är konkurrenssvaga och/eller har sin huvudutbredning i för fjällen specifika livsmiljöer. Det gör dem extra sårbara vid förändringar i livsmiljön. Lokalt sker bl.a. en igenväxning av viden och fjällbjörk på tidigare öppna fjällhedar, våtmarker och betade renvallar, t.ex. vid Rufsenvallen. Förändringarna kan förutom klimatförändringarna ha flera orsaker, som exempelvis förändrat betesmönster hos renar, upphörd hävd och kreatursbete, spridning av främmande arter samt mänskliga aktiviteter och anläggningar.

Främmande arter

Strax utanför naturreservatet växer vid gårdar, byar och vägar en rad kulturföljeslagare som backskärvfrö, lupin och gulsporre. Utsättning av fisk har skett i Satsjön och som kompensation för vattenkraftverken sker utsättning av fisk i Kultsjön. Främmande arter, t.ex. blomsterlupin, eller fiskstammar kan bland annat påverka artsammansättningen och variationen av arter i naturreservatet genom ändrade konkurrensförhållanden eller smittspridning. De kan även påverka den genetiska sammansättningen hos inhemska arter.

7. Kulturhistoria

Landskapet kring Kultsjön bär många spår och lämningar efter människor som levtt i och färdats genom området i årtusenden. Vid en boplats i sydöstra delen av Kultsjön fann 1941 arkeologen Knut Tinnberg bl.a. en skifferplatta med inristat valmotiv från stenåldern. Skärvor av asbestkeramik har fogats ihop till den nästan kompletta Kultsjökrukan från järnåldern.

I naturreservatet är det en hög täthet av fornlämningar och andra kulturlämningar. Vid en stenåldersboplats intill Sliptjehke har det gjorts fynd av skärvstenar. Rester från redskapstillverkning i form av avslag av kvarts och skiffer är också funna på några platser i naturreservatet. Hela reservatet är ett samiskt kulturlandskap. Det finns några idag övergivna kåtapatser och visten. Gott om kåtabottnar och härdar är det bl.a. vid Övre Fiskonsjön och Tjåalmegejaevrie. Renvallarna intill samevistena är på flera ställen fortfarande synliga i terrängen. De första nybyggena i närområdet fick insyningstillstånd på 1820-talet.

Karaktäristiskt för det sydsamiska området är att samefamiljerna bedrev så kallad intensiv renskötsel med ett mindre antal djur nära inpå. Detta återspeglas bl.a. i platsnamnet Buhtjervuemie, där *vuemie* är en vid skogig dal och *buhtjedh* mjölka. Strax väster därom finns lämningar från en boplats och härdar. Rufsenvallen ligger vackert i fjällbjörkskogen. Inga kåtor eller bodar är bevarande på platsen. Rester finns från bågstångskåtor. En äldre typ av kåtor än brädkåtan. Marken är tydligt betespräglad och det finns många spår av härdar och kåtapatser. I den knappt synliga rengården mjölkades renar långt in på 1900-talet.

Skifferplatta med ristningar på båda sidor funnen intill Kultsjön. Historiska museets samlingar, Stockholm, inventarienummer SHM22831.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Samevistet vid Satssjöns norra strand var bebott ända in på 1960-talet. Numera används vistet vid fiske. Byggnaderna har restaurerats i början på 2000-talet. På platsen står en torvkåta (vinterkåta), en stolpbod, ett gethus och en foderlada. Torvkåtan är en traditionell bågstångskåta. Sommarkåtan flyttades i början av 1980-talet till Vielmiesmehkie. Det har också funnits sommarvisten där man bodde i tältkåtor vid Fetsjön och Fealhka. Vid Fetsjön finns idag en rengärda.

Strax norr om naturreservatet ligger samevistet Vielmiesmehkie. Vistet brukades av samer från främst Borgafjäll och Storjola. Kåtorna och bodarna är privata. Några bågstångskåtor har restaurerats. I en kåta bedrevs från 1926 till slutet av 1950-talet sameskola från årskurs ett till tre. Barn från hela Marsfjällsområdet deltog i undervisningen som pågick från juli till en bit in i oktober. Skolkåtan flyttades närmare vistet när sameskolan lades ned. En rund vall med en oval stensamling från härden visar var den stod. Intill spåren från skolkåtan står en förrådsbod och en rekonstruktion av kåtan.

Det första nybygget togs upp i Saxnäs 1823. Enligt O.P. Pettersons verk om byarna i Vilhelmina ska redan 1786 ett nybygge tagits upp i Klimpfjäll. Det insynades dock först 1831. Vid denna tid bosatte sig också renskötande samer bl.a. vid Lövberg. Lederna över fjället mellan fjälldalarna var i äldre tider viktiga färdvägar mellan dalarna. För bönderna kring Raukasjö var leden över fjället till Klimpfjäll en viktig färdväg till gårdarna i Kultsjödalen. Från Klimpfjäll utgick handelsfärderna över fjällen och Remdalen till handelsplatserna Kroken och Mosjöen i Norge. Varor såldes och köptes också på marknaden i Åsele.

En gammal blecka på björken visar vägen. Foto: Lena Lundevaller.

I naturreservatet finns många spår av härdar, kåtor och förrådsanläggningar. En förrådsställning vid Vielmiesmehkie. Foto: Nils Eriksson 1934, Vilhelmina kommuns fotoarkiv.

Till vänster: Källare vid Vielmiesmehkie. Till höger: En rasad bågstångskåta som varit täckt med näver och torv vid Rufsenvallen. Foto: Erling Häggström Gunfridsson (till vänster). Lena Lundevaller, juli 2021 (till höger).

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

I slutet av 1800-talet fanns ett gästgiveri i Saxnäs. Turismen sköt fart på 1930-talet efter att Saxnäs fått vägförbindelse till Vilhelmina och tågtrafiken på Inlandsbanan kommit i gång. I området har flera konstnärer funnit inspiration. På Satsfjällets södra sida står en liten stuga, Ricklunds fjällateljé. Det är ingen ateljé i egentlig mening, men dit gick och skidade konstnären Folke Ricklund ofta för att måla. I mitten på 1940-talet byggde konstnärsparet Folke och Emma Ricklund den Italien inspirerade villan i Saxnäs dit flera av dåtidens konstnärer bjöds in, bl.a. Asker Jorn, Helmer Osslund och Sven X:et Eriksson. Idag är Ricklundsgården både museum och ett konstnärscentrum. Fotografen Viktor Lundgren efterlämnat en rik samling fotografier från Saxnäsområdet. På 1970-talet arrangerades av Västerbottens länsturistnämnd några kvinnomarscher av Västerbottens länsturistnämnd på vandringsleden mellan Saxnäs och Borgafjäll. Leden kallas numera Konstleden, som en fortsättning på Konstvägen sju älvar, mellan Holmsund och Borgafjäll.

Under gruvepoken på 1970- och 1980-talet bodde arbetarna i Stekenjokkgruvan i Klimpfjäll. Byn växte och fick bl.a. postkontor, skidbacke och skola. Skid-anläggningen finns kvar. Idag är turism och renskötsel de främsta näringarna kring Kultsjön.

På väg till Satsfjällets topp. Foto: Ruth Nordlund.

Immatriellt kulturarv

Viktiga beståndsdelar i kulturlandskapet är också det immateriella kulturarvet med eller utan synliga anläggningar. Det innefattar berättelser, traditioner, viktiga platser, gamla naturnamn och historier om människorna som nyttjat landskapet. Exempel på detta är Jaametjåalhte, sammansatt av *jaama*, död och *tjåalhte*, litet fjäll. Autjoklimpen är enligt samisk tradition ett heligt fjäll. Silverbruden, som ska ha varit en av de underjordiska, ligger enligt berättelserna begravd vid fjället. I området finns även mer fysiska spår av ett andligt/religiöst liv i form av samiska gravar och bengömmor.

I området kring Satsfjället vistades samekvinnan Maria Magdalena Mathsdotter (1835-1873) som barn. Hon var bl.a. mycket aktiv i grundandet av skolor för samiska barn. Den samiske tidningsredaktören och folklivsforskaren Torkel Tomasson (1881-1940) växte också upp i en renskötarfamilj vid Satsfjället.

Rööpsentjåalhte och Buejtelsjaevrie

I områdets samiska platsnamnsskatt finns många sydsamiska namn som beskriver landskapet: *jaevrie* sjö, *johke* bäck, *jeanoe* ett större vattendrag och *jabpe* slätt mellan vattendrag. *Vartoe* är små kalfjäll omgivna av skog medan *tjhake* är högt liggande fjälltoppar. Namnet på det distinkta fjället *Tjaerhvieh* berättar att det ligger avskilt från fjällmassivet. Det rödaktigt vittrande serpentinitfjället Rööpsentjåalhte där *rööpses* är röd och *tjåalhte* litet fjäll. Vielmiesmehkie, strax utanför naturreservatet, syftar på att området före vattenkraftutbyggnaden låg *mehkie* i dalbotten, längst in i dalen nära Saxåns *vielmies*, sel, lugnvatten. Saxnäs är en försvenskad sammandragning av förledet till det samiska namnet Saadteskenjuana där *saadteske* betyder sandig eller sandstrand och *njuana* näs, udde.

Även traditioner och renskötelsns förutsättningar beskrivs. *Vaajja* är en bäckdal omgiven av fjäll, ofta med bra renbete. Områdets goda förhållanden för renskötsel framgår också av Fetsjön, Buejtelsjaevrie med namn från renslaktens fett *buejtie*. Exakta ursprunget till namnet på lågfjället Skearmoetjåalhte är okänt, men det sydsamiska ordet *skearmoeh* betyder sjukligt, skraltigt djur. På fjällmassivet strax väster om Raastetjahke, *raaste* gräns, finns flera uppstaplade stenrösen.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Svenska	Samiska
Akkanäset	Aahkannjuana
Atjobäcken	Aavtjoejohke
Autjoklimpen	Avtseje
Bleriken	Autjojaur – Bleriken
Fetsjön	Buejtelsjaevrie
Fiskonbäcken	Fäskoenjohke
Fiskonfjället	Fäskoentjahke
Klimpfjäll	Klimhpe
Kultsjön	Gåaltoa
Lillberget	Vaartoa
Lysenbäcken	Livsenvjohke
Nedre Fiskonsjön	Vuolie Fäskoenjaevrie
Renfjällen	Noerhtenjuenie
Rufsenbäcken	Rööpsenvjohke
Rufsenviken	Aakanloekte
Satsbäcken	Saadtsjohke
Satsfjället	Saadtsvielie
Satssjön	Saadtsjaevrie
Satsån	Saadtsjeanoa
Saxnäs	Saadteskenjuana
Stornässundet	Stoere Naassjoentjåelmie
Slipsiken	Sliptjehke
Övre Fiskonsjön	Bijjie Fäskoenjaevrie

Tabell med namn på några platser kring Satsfjällets naturreservat.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Naturresevatets biologiska kulturarv bidrar till att synliggöra hur människan skapat förutsättningar för landskapets biologiska mångfald. Förutom renbete har området också använts för bl.a. fiske, jakt, ved och material för renskötselns och gårdarnas behov. Skogarna och videmarkerna nyttjades som betesmark, för lövtagning till vinterfoder och där hämtades material till byggnader, hägn, redskap och möbler. På träd syns ännu bläckor som förutom att märka ut färdvägar också gjordes för att få bra ämnen till lieskaft och yxor. Flera av områdets växter har haft stor betydelse i det traditionella kosthållet hos samer och nybyggare. Bladen av kvanne, *faatnoe*, och ängssyra, *jåamoe/juobmo*, kokades till en gröt som var godast i början på sommaren innan bladen blev beska och träiga. Kvanne och tolta, *jearja*, ingår i den traditionella rätten gompä. Även kvannens stam skalades och åts. Det finns många samiska namn för olika växtdelar som samtidigt berättar hur de använts, t.ex. sydsamiskans *gaadtesåekie* är björk lämplig att binda vajorna med vid mjölkning och *suejnie* skohö. *Muejsie* är den tunna videbarken närmast veden som kan användas i skor, *sloemme* det yttersta fina vita lagret av näver medan *njabre* är det innersta tunna näverlager som använts för att läka sår.

Fjällsyra och ängssyra kallas lokalt saltgräs. Foto: Lena Lundevaller.

8. Friluftsliv

Det vackra och varierande fjällandskapet i Satsfjällets naturreservat har flera intressanta besöksmål. Byarna Saxnäs och Klimpfjäll är naturliga startpunkter för besök i området. Från Saxnäs finns det bilväg de cirka 6 kilometrarna till naturreservatets entré nedanför Satsfjället. Där finns en sommarparkering, grillplats och information. Vintertid plogas inte vägen hela vägen upp på fjället. Norr om naturreservatet passerar turistvägen Vildmarksvägen. Turistvägen är en 40 mil rundslinga mellan Vilhelmina – Saxnäs – Stekenjokkplatån – Strömstund – Dorotea – Vilhelmina.

Satsfjällsområdet är ett uppskattat besöksmål för rekreation och friluftsliv året runt. Populära aktiviteter är bl.a. vandring, skidåkning, skoteråkning längs leder, övernattning i tält och stuga, naturstudier, fiske, småviltjakt, svamp- och bärplockning. Från reservatets leder och stigar ges många mäktiga vyer mot Kultsjödalen med Marsfjället i fjärran, barrskogarna i Gitsfjällets naturreservat och Borgafjällsmassivet. Röskalet är ett populärt utflyktsmål på vårvintern där det grävs solgropar och grillas korv. Vintertid kan naturreservatet nås under en dagstur med skoter från flera av länets turistorter, t.ex. Borgafjäll och Kittelfjäll.

Satsfjället från vägen till naturreservatets entré. Foto: Lena Lundevaller.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Naturreseptet fjällandskap har inspirerat många konstnärer. Höstens guldglödande fjällbjörkskogar och av ripbärens blad rödsprakande fjäll syns på långt håll från vägen och byarna vid Kultsjön. Besökare behöver inte gå långt för att mötas av praktfulla vyer. I naturreseptet finns fyra områden med höga attraktionsvärden som kan nås via naturreseptets leder och stigar: Sliptjehke, Satssjön, Röskalet och Satsfjället. Utanför fjällederna kan terrängen bitvis vara mer svårframkomlig med branta fjäll och vidsträckt videsnår. Vintertid är laviner vanliga på de branta fjällen. Besöksområdena presenteras närmre i bilaga 2.

Området har en lång samisk historia och i hela naturreseptet bedrivs aktiv renskötsel. Det finns gott om fornlämningar och berättelser som kan berätta om människorna som levt i området och hur det nyttjats genom tiderna. Konstnären Folke Ricklunds lilla fjällateljé nedanför Satsfjället är i privat ägo, men öppen för besökare att titta in i.

Naturreseptet erbjuder också mer vildmarkspräglade upplevelser utan ljud- och ljusstörningar, t.ex. rofyllda vandringar och skidturer, naturfotografering, toppturer, norrskens- och stjärnskådning. Två relativt lättillgängliga områden är Satsfjällsområdet söder om Pojken och fjällplatån kring Sliptjehke. Där är det under barmarkperioden främst andra besökare och ledmarkeringar som kan påverka naturupplevelsen. Vintertid syns och hörs skotertrafiken vid Sliptjehke. Vid Satsfjället är skoterleden mellan Saxnäs och Borgafjäll separerad från vandrings- och skidlederna.

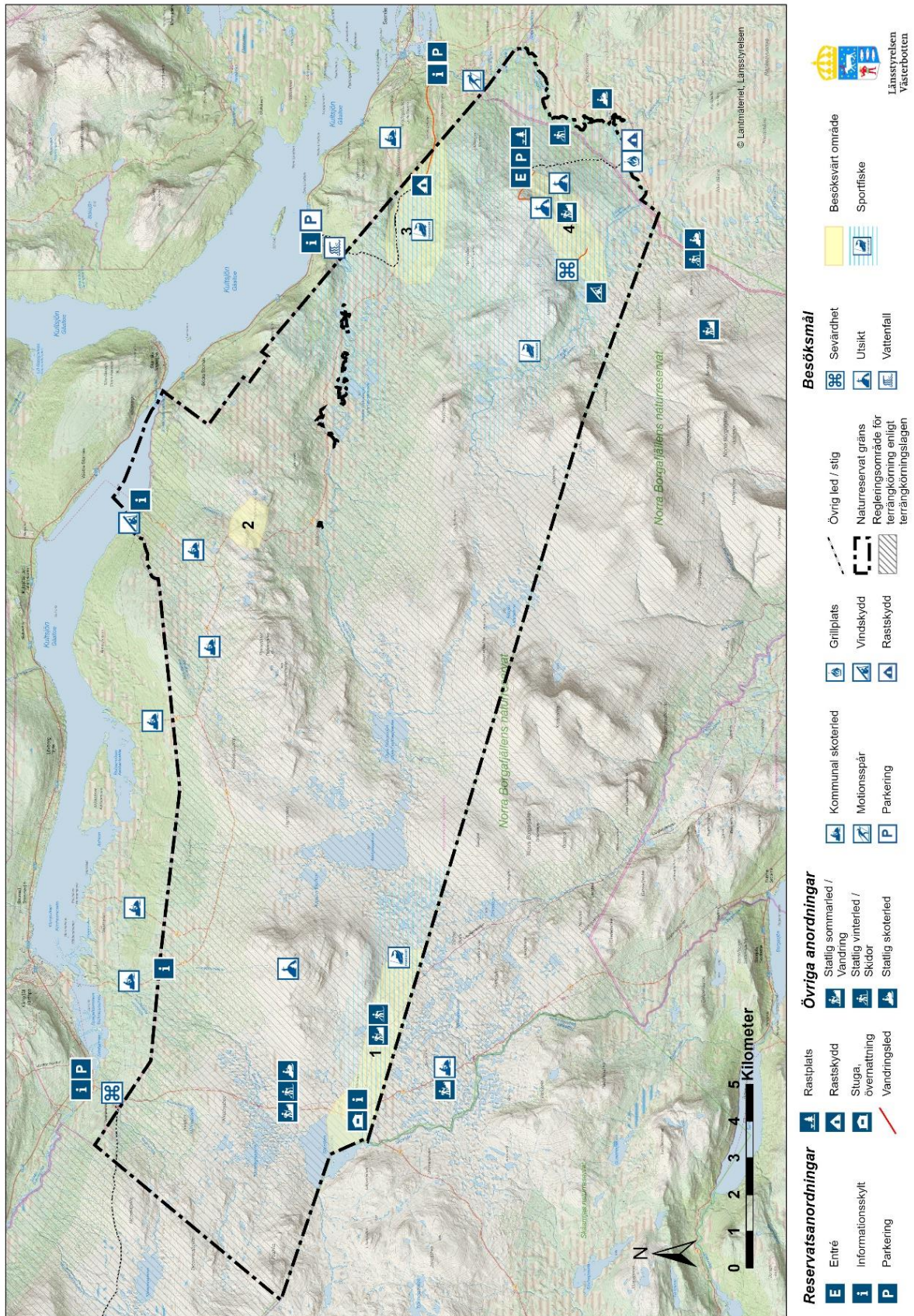
Norr om naturreseptet finns privata fritidshus och uthyrningsstugor samt byarna Klimpfjäll och Saxnäs med olika former av service. Flera företag hyr ut utrustning för sommar- och vinteraktiviteter och erbjuder olika former av arrangemang och turer som t.ex. skoterturer, terrängcykling, guidad ripjakt, sportfiske och helikoptertransporter.

Övernattningsstugan vid Sliptjehke. Foto: Daniel Eriksson.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Karta med besöksvärda platser och anordningar för friluftslivet i Satsfjällets naturreservat.

Anläggningar för friluftslivet

Systemet av fjälleder gör det relativt enkelt att färdas i naturreservatet året om. Vid Satsfjället ligger naturreservatets entré med parkering och information. Det finns också parkeringar längre västerut bl.a. vid Fiskonbäcken och i Soldalen för leden mot Sliptjehke. Det är gott om stigar, där varierat nyttjande och underhåll gör att de bitvis kan vara svåra att följa i terrängen. Förutom längs fjällederna finns det få besöksanordningar.

Sedan mitten av 1980-talet förvaltas några av lederna av Länsstyrelsen på uppdrag av Naturvårdsverket. Vid Sliptjehke finns intill Lapplandsleden en övernattningsstuga. En liten avgift tas ut för stugans skötsel och underhåll. Lapplandsleden är en vandrings- och skidled mellan Borgafjäll och Hemavan som färdigställdes 2021. I Hemavan ansluter leden till Kungsleden som gör det möjligt att fortsätta ända till Abisko. Stugan vid Sliptjehke ligger vindutsatt på kalvfjället. Stugan skadades allvarligt av stormen Hilde i november 2013. Stugan har byggts upp igen och den nyinvigdes i februari 2015. I naturreservatet har kommunen en allmän skoterled mellan Saxnäs och Klimpfjäll med några påfarter.

Stugan vid Sliptjehke efter stormen Hilde 2013. Vid Stekenjokk uppmättes 56 m/s i byvindarna. Foto: Rune Andersson.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Reservatets övriga stigar saknar ofta ledmarkering och har varierat underhåll. Några stigar är för renskötselns behov. Fiskestigar finns t.ex. längs Fiskonbäcken och Satsån och mellan sjöarna i sydvästra delen av naturreservatet. Motionsspåren vid Saxnäs går i slingor strax utanför naturreservatet. I naturreservatet finns det några rastplatser, vindskydd och rastskydd. Vid Satssjön och Satsån finns det rastskydd och vid Kultsjön ett vindskydd (gaupaskjul) intill Lysenbäcken. Rastskydd är till för att söka skydd i dåligt väder eller för att ta en rast. Övernattning och nyttjande av nödveden ska endast ske i nödsituationer. Fina naturliga tältplatser finns det gott om vid reservatets många sjöar och vattendrag, med drickbart vatten.

Sträckning	Typ inom naturreservatet
Saxnäs - Borgafjäll	S, V, Sk
Klimpfjäll (Soldalen) - Sliptjehke (Lapplandsleden)	S, V, Sk
Saxnäs - Satssjön - Röskalet - Klimpfjäll	Sk
Saxnäs - Satsån rastskydd	V, Sk
Satsfjällets parkering - Satsån rastskydd	S
Saxnäs - Satssjön - Fiskonbäcken	S

Tabell med sammanställning av leder i naturreservatet. S = Sommarled/Vandringsled, V = Vinterled/Skidled, Sk = Skoterled.

Spänger över myrarna vid Satsfjället. Foto: Lena Lundevaller, 2021.

Slitage och andra störningar

Påverkan från föroreningar, skräp och oförsiktigt beteende under känsliga perioder, t.ex. häckning, förekommer endast i begränsad omfattning. Åtgärder har genomförts för att förhöja besökares vistelse i naturreservatet och undvika störningar mellan olika aktiviteter, t.ex. separering av leder för skidåkning och skoterkörning.

Mark- och vegetationsskador från slitage återfinns främst på reservatets fjällhedrar, i torra hedbjörkskogar, i fuktstråk och på våtmarker. Pågående erosion i marktäcknet till följd av terrängkörning, terrängcykling och upprepat tramp märks bl.a. kring Satsfjället och vid Sliptjehke. I naturreservatet rör sig besökare främst längs lederna. Naturreservatets fjälleder har försetts med spänger på våtmarker och delvis på fjällhedrar för att förebygga skador.

Det händer att besökares olika aktiviteter påverkar varandras natur- och friluftsupplevelser. Ljus- och ljudstörningar förekommer främst vid Satsfjällsvägen och skoterleder samt från transporter av besökare bl.a. till populära fiskesjöar. Mellan Saxnäs och Borgafjäll är lederna för skidåkning och skoterkörning till stor del separerade. Fina soliga dagar på sommaren och vintern händer det att parkeringen på Satsfjället är fullbelagd med bilar också stående längs vägen. Invigningen av Lapplandsleden har ökat intresset att färdas mellan Klimpfjäll och Borgafjäll, vilket märks på beläggningen i stugan vid Sliptjehke. Nedskräpning och försämrade sanitära förhållanden vid rastplatser och populära leder kan allvarligt påverka naturreservatets fåglar, djur och goda vattenkvalité samt naturreservatets upplevelsevärden.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Liksom vid all vistelse i den vackra fjällmiljön är det viktigt att vid färd utanför lederna visa hänsyn till känsliga naturmiljöer, djurlivet, renar, renskötseln och andra besökare. Även terrängkörning vintertid kan medföra skador på exponerad vegetation, t.ex. vid vindblottor på lavhedar och på fjällbjörkar som är delvis dolda i snön. Klättring, off-piståkning o.dyl. på de branta fjällsidorna kan framkalla ras och laviner. Det är enligt rennäringslagen förbjudet att skrämja, störa och driva bort renar.

Vid skoterkörning i naturreservatet är det viktigt att hålla sig uppdaterad om vilka regler som gäller. Större delen av naturreservatet ligger inom permanent område med terrängkörningsförbud enligt terrängkörningslagen. Där är snöskoterkörning, med några få undantag, endast tillåten längs de allmänna skoterlederna. Vid rastplatsen Röskalet är det tillåtet att parkera skotern inom 300x300 meter från skoterledens markering. I likhet med övriga Västerbottensfjällen gäller också tillfälliga förbud enligt terrängkörningslagen i naturreservatet, t.ex. det så kallade majförbudet från 5 maj varje år⁵. För personer folkbokförda väster om odlingsgränsen inom Västerbottens län gäller inte majförbudet färd längs allmän skoterled, inklusive färd över sjöar längs skoterledens sträckning. För att minska påverkan på renskötseln eller olägenheter ur naturvårdssynpunkt kan kommunen, och i de fall det berör flera kommuner Länsstyrelsen, besluta om ytterligare tillfälliga skoterförbud i enlighet med terrängkörningslagen.

Den rösade vandringsleden vid Satsfjället. Foto: Lena Lundevaller.

---

⁵ 24FS 2014:26. Länsstyrelsen i Västerbotten förordnande om terrängkörningsreglering i Västerbottens läns fjällområde.

9. Fiske och jakt

Området har flera fina fiskevatten efter öring och röding. Fisket är varierat och det finns vatten för allt från den erfarna flugfiskaren till spinnfiskare, pimpelfiskare och barnfamiljer. Sportfiske till allmänheten upplåts 2023 med statens fiskekort i Satssjön, Satsån och en bit av Fiskonbäcken. I delar av Satsån är endast flugfiske tillåtet. På mindre populära sträckor kan högväxta viden göra det vara svårt att ta sig fram utmed sjöarna och vattendragen. Med statens fiskekort kan vandrare och skidåkare längs Lapplandsleden mellan Sliptjehke och Sturjie fiska i de små sjöarna inom 500 meter från leden. I övriga sjöar i Sliptjehke - Sturjieområdet erbjuds ett kvoterat fiske efter öring och röding. Pimpelfisket i Satssjön är uppskattat men fiskepopulationerna är delvis påverkade av dammen i Satsån. Det har planterats ut fisk i sjön i flera omgångar. Fiskecentrum och Kultsjögården i Saxnäs erbjuder också tillsammans med Vilhelmina södra sameby ett kvoterat flugfiske i de små forsarna och selen i övre delen av Fiskonbäcken. Övriga sjöar och vattendrag i naturreservatet är inte öppna för allmänhetens fiske.

Endast en mindre del av Kultsjön ingår i naturreservatet av arronderingsskäl. På grunt vatten vid sjöns bäckutflöden nappar rödingen. Soliga vårvinterdagar syns skotrar parkerade på Kultsjöns is i jakt på det perfekta pimpelhålet där öringen hugger. Under en tur på skidor, med skoter eller båt är vindskydden vid Simmarbacken, Prästnäset och Lysenbäcken fina rastplatser med utsikt över sjön och Marsfjällen. Ta gärna med egen ved.

Bland jägare är ripjakten på de öppna fjällvidderna särskilt uppskattad. I hela naturreservatet sker upplåtelse av småviltjakt till allmänheten, t.ex. höstens ripjakt, liksom upplåtelse för ortsbornas älgjakt.

Det innebär att det finns fiske- och jaktområden nära väg men också mer otillgängliga områden som nås efter en lång vandringssträcka eller med helikopter. Vintertid kan hängivna smygjägare efter ripa och pimpelfiskare ta skoterlederna till kalvfjällsområdena och fiskesjöarna. Vilka områden som är upplåtna för jakt och fiske kan variera liksom tillåtna fångstredskap, förbudstider, bag-limits med mera.

Nyfångad öring. Foto: Andreas Karlsson.

Betande renar vid Sliptjehke. Foto: Per Nihlén.

10. Renskötsel

Renen och renskötsel med binäringar är sedan lång tid en naturlig del av områdets helhetsvärden och betydelsefulla för landskapets utseende och funktion. Området är för Vilhelmina södra sameby ett viktigt kalvningsland och betesområde från tidig vår till sen höst.

Hela naturreservatet ligger inom Vilhelmina södra samebys åretruntmarker. Vilhelmina södra sameby är en fjällsameby med åretruntmarker i Dorotea och Vilhelmina kommuner. Länsgränsen i sydväst är också gräns mellan Vilhelmina södra sameby och Voernese sameby.

På våren släpps renarna öster om Gitsfjället och de vandrar sedan i takt med snösmältningen västerut. Reservatets hänglavsrika barr- och fjällbjörkskogar är viktiga under tidig vår då skare, tjockt snötäcke och is gör det svårt för renarna att gräva efter föda. Under våren och försommaren vistas renarna på snöfria sydsluttningar, myrar, källor och bäckdrag och i fjällbjörkskogen där grönskan kommer tidigt. Omtyckt föda är bl.a. tuvullens näringsrika rötter och späda blad av kvanne. Vajorna söker sig till lämpliga kalvningsplatser där terrängen är småkuperad och skyddad från vind, bl.a. kring Satsfjället, Ruhkiesvaartoe, Fiskonfjället och Autjoklinten. Under sommaren sprider renarna ut sig över fjällsluttningarnas och fjällplåtarnas fjällhedar för att undkomma värmen och insekter, t.ex. de öppna fjällplåtarna kring Aavtjoejaevrie, Sliptjehke och Tjåalmegejaevrie och vidare mot Stekenjokk. Sommartid föredrar renarna gräs, örter och blad på buskar och lövträd framför vinterns lavar. Myrarnas vattenklöver, starrar och videsnår är också viktiga sommarbeten.

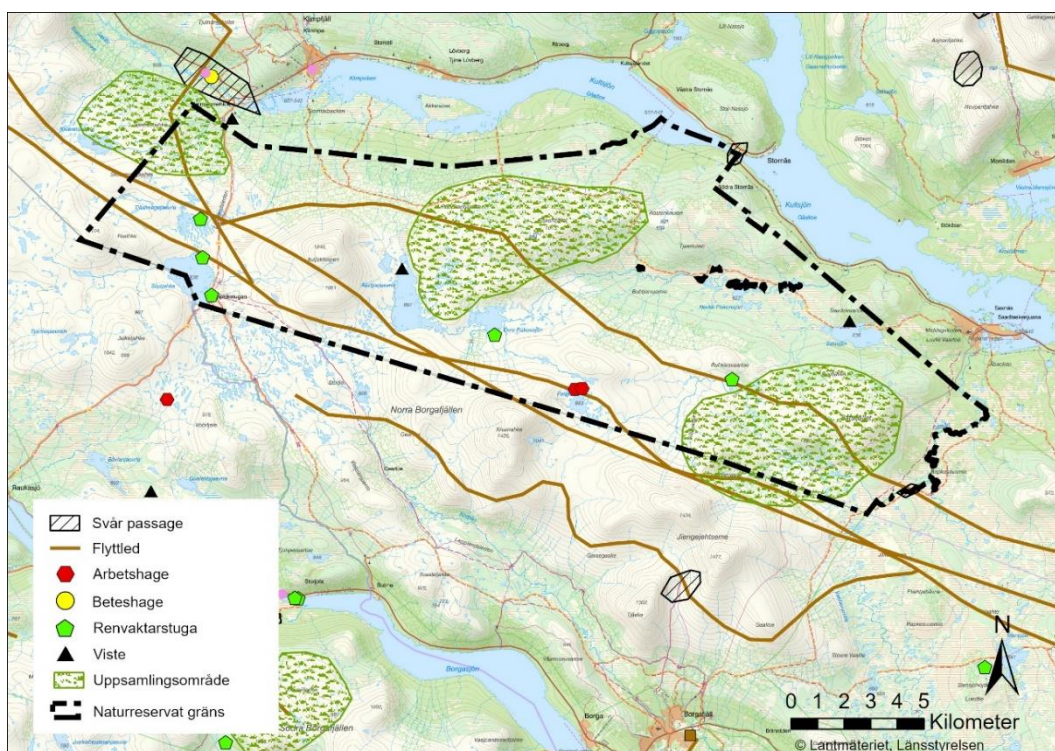
Under hösten söker sig renarna åter mot fjälldalarna för att få skydd från snö och kalla vindar under pälshytet, för att sedan fortsätta vidare österut mot Gitsfjällets och Blaikfjällets myrar för att beta. Även skogarnas svamp är denna tid omtyckt

föda. Renarna övergår gradvis till vinterns lavdiet samtidigt som den kvarvarande grönskan på myrarna är ett viktigt tillskott. Sen höst sker flytten till vinterbeteslanden.

Särskilt känsliga perioder för störningar från andra verksamheter och aktiviteter, t.ex. skoterkörning och småviltjakt, är under vår- och höstflytt, kalvningstiden från början av maj – juni samt vid samling för kalvmärkning under högsommaren och höstslakt i september. Området är också viktigt för husbehovsfiske och jakt.

Rennäringens anläggningar

Vilhelmina södra sameby har ett par betydelsefulla flyttleder i öst - västlig riktning genom naturreservatet. Naturliga samlingsställen dit renarna söker sig för bete och vila under en längre period finns vid Satsfjället, Fiskonfjället och Nihkierjabpe. Dessa områden är rika på olika typer av beten. Passager där det ofta är svårt att få renarna att passera är bl.a. vadställen, branta sluttningar, vägar, turiststråk och bebyggelse. Det finns en arbetshage vid Fetsjön. Där samlas renarna för märkning vid midsommartid. I naturreservatet finns också några renvaktarstugor. Beroende på lokala förhållanden, t.ex. väder, betestillgång och störningar från olika friluftsvägar, jakt och motortrafik medföra att andra områden får ökad betydelse vid exempelvis flytt, kalvning och för bete.

Karta med strategiska platser för Vilhelmina södra sameby. Förutom de på kartan redovisade platserna kan bl.a. väder, betestillgång och störningar från olika friluftsvägar, jakt och motortrafik medföra att andra områden får ökad betydelse. Källa: Sametingets markanvändningskartor.

11. Forskning och miljöövervakning

Inom Satsfjällets naturreservat pågår forskning och stödåtgärder för bevarande av fjällräv. Naturreservatet omfattas av miljöövervakningsprogrammet för häckfåglar. Det finns också några provtagningsstationer inom VISS, vatteninformationssystem Sverige. Området ingår också i NILS-programmet (nationell inventering av landskapet i Sverige) som följer förändringar av terrestra naturtyper. Under 2010-talet har det gjorts några fördjupade forskarstudier av berggrunden i naturreservatet, bl.a. vid Sliptjehke.

Vägval vid Satsfjället. Foto: Lena Lundevaller.

Källor i urval

- Abrahamsson, Tore. 1992. *Okända fjäll*. Svenska Turistföreningen.
- Bagge, Axel. 1943. *Nya märkliga stenåldersfynd från Västerbottens lappmarker*. Västerbotten. Västerbottens läns hembygdsförenings årsbok.
- Berg PG. 1864. *Anteckningar om svenska qvinnor*. Stockholm.
- Bergström, Erik (red). 1923. *Lappland II. Västerbottens lappmarker och kust-land*. Svenska turistföreningens resehandböcker XXVI. Wahlström & Widstrand, Stockholm.
- Dahlstedt, Karl-Hampus. 1950 - 1962. *Det svenska vilhelminamålet. Språkgeografiska studier över ett norrländskt nybyggarmål och dess granndialekter*. 4 skrifter utgivna genom Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala. Serie A:71, 72.
- Eliasson, Laila. 1920. *Maria Magdalena Mathsdotter – Nordens apostel*. Nättidskriften Västerbotten förr och nu.
- Ellingsen, Vigdis: 2013. *Silpeprovrese: soptsesh raastegi rastah, Sølvrbrura: grenseoverskridande forteljingar, Silverbruden: gränsöverskridande berättelser*. Stiftelsen Saemien sijte, Snåsa.
- Ericsson, Stefan. 1998. *Rapport från 1998 års botanikdagar i Åsele lappmark*. Svensk botanisk tidskrift vol. 92:4.
- Eriksson, Nils. 1992. *Sameskolor inom Åsele Lappmark*. Scriptum nr 33. Forskningsarkivet, Umeå Universitet.
- Fröling, Nils (red). 1937. *Fjällturer i Södra Lappland*. Svenska Turistföreningens resehandbok. Svenska Turistföreningens förlag, Stockholm.
- Gee, D.G., Janák, M., Majka, J., Robinson, P. & Van Roermund, H. 2013. *Subduction along and within the Baltoscandian margin during closing of the Iapetus Ocean and Baltica-Laurentia collision*. Lithosphere 5, sid. 169–178.
- Greiling, R.O. & Grimmer, J.C. 2007. *Köli Nappes in the north-central Swedish Caledonides – new views on stratigraphy and structural evolution*. GFF, Vol. 129, sid. 141–153.
- Hed, Eva och Myrnes Steinryd, Marianne (red). 2004. *Tre kulturers landskap: möten i gränsland / møter i grenseland*. Vilhelmina kommun.
- Heith, Anne. 2018. *Maria Magdalena Mathsdotter*. Svenskt kvinnobiografiskt lexikon.
- Hellström, Åke. 1995. *Detta är några data om gamla nybyggare i Vilhelmina fjälltrakter*. JK-skrivbyrå. Örnsköldsvik.
- Herber, Ingemar. 2006. *Levermosskursen i Saxnäs 2004*. Myrinia 16(1), sid. 18–31.
- Holmberg, Johanna. 2017. *Pressure-Temperature-time Constraints on the Deep Subduction and Emplacement of the Seve Nappe Complex in Jämtland and Southern Västerbotten, Scandinavian Caledonides*. Tryck, temperatur och åldersbestämning av Seveskollankomplexet i Jämtland och södra Västerbotten, Skandinaviska Kaledoniderna. Examensarbete vid Institutionen för geovetenskaper, Uppsala universitet. No. 418, 2017
- Israelsson, Per-Martin. 2015. *Svensk – sydsamisk Sydsamisk – svensk ordbok. Daaroen – åarjelsaemien Åarjelsaemien – daaroen baakoegärja*. Sametinget.
- Karlin, Oskar. 2021. *Friluftsatlas Lapplandsleden*. Calazo förlag.
- Kjellström, Rolf. 2012 – 2016. *Nybyggarliv i Vilhelmina del 1 – 6*. Carlssons förlag.
- Klonowska, Iwona. 2017. *Deep subduction of the Seve Nappe Complex in the Scandinavian Caledonides*. Acta Universitatis Upsaliensis ISBN 978-91-513-0139-6.
- Kontny, A, Engelmann, R, Grimmer JC, Greiling Reinhard O, Hirt A. 2011. *Magnetic fabric development in a highly anisotropic magnetite-bearing ductile shear zone (Seve Nappe Complex, Scandinavian Caledonides)*. International Journal of Earth Sciences 101. Sid. 671 - 692.
- Kuhmunen, Lasse et.al. *Att inventera kring Klimpfjäll*. Ur: Sydsamer – landskap och historia. Ett dokumentationsprojekt på sydsamiskt område, sid. 107-115.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

- Kuusamo, Ann-Charlott. 1980. *Kvinnomarschen*. Svenska turistföreningens årsskrift, tema Västerbotten. Sid. 182 – 188.
- Lindin, Leif och Rydving, Håkan (red). 1988. *Några sägner, seder och bruk upptecknade efter lapparna i Åsele- och Lycksele lappmark samt Herjedalen sommaren 1917 af Torkel Tomasson*. Skrifter utgivna av dialekt och fornminnesarkivet i Uppsala, Ser C:5.
- Lauritz, Martin. 2005 – 2011. *Vilhelmina: En lappmarksbygd på väg mot framtiden. Band 1 – 8*. Vilhelmina kommun och Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM).
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 1993. *Katalog över våtmarker Dorotea och Vilhelmina kommuner*. Bilaga 1A till ”Våtmarker i Västerbottens län” meddelande 1:1993.
- Länsstyrelsen Västerbottens län. 2001. *Riksintressen för naturvård Västerbottens län*. Meddelande 4:2001.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2002. *Bevarande av samiska miljöer i Västerbottens län*. Meddelande 4:2002.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län & Vilhelmina södra sameby. 2007. *Vilhelmina södra sameby, en beskrivning av samebyns förutsättningar, markanvändning och renskötsel*.
- Länsstyrelsen Västerbotten. 2009 *Vilemesmakke / Vielmiesmehkie. Sameviste söder om Klimpfjäll, Västerbotten*. Rapport från renoveringsarbetet 2009.
- Länsstyrelsen Västerbotten. 2009. *Kult-projektet – Kulturlandskapet som resurs för lokal utveckling*. Slutrapport.
- Länsstyrelsen Västerbotten. 2013. *Kyrkstaden Fatmomakke i historisk belysning*. Meddelande 4:2013.
- Länsstyrelsen Västerbotten. 2016. *Bevarandeplan för Natura 2000-området Satsfjället*. Dnr 512-7572-2016.
- Länsstyrelsen Västerbotten. 2022. *Fjällfiske 2023*. Statens vatten Västerbottens län. Broschyr. Nationella Snöskoterrådet. 2011. *Planera för snöskoter*. Reviderad upplaga november 2011.
- Naturvårdsverket 1986. *Det statliga ledssystemet i fjällen. Bakgrund och ledssystemets omfattning*. Solna: Statens naturvårdsverk. ISBN 91-6201012-3.
- Naturvårdsverket 2014. *Nulägesbeskrivning av det statliga ledssystemet i fjällen. Beskrivning av nuvarande omfattning och skick samt beskrivning av resursbehov och möjligheter för utveckling av ledssystemet*. PM 2014-09-12. Naturvårdsverkets ärendenummer NV-10379-11.
- Nilsson-Mankok, Erik. 1981. *Samiska Ortsnamn och topografiska ord inom Vilhelmina och Dorotea*. Centraltryckeriet Bröderna Larson i Umeå AB.
- Nordstedt, Gudrun. 2010. *Fatmomakkes omland i historisk belysning*.
- Nyberg Berglund, Anna-Britt; Dahlgren, Sverre & Westerbergh, Anna. 2003. *Evidence for parallel evolution and site-specific selection of serpentine tolerance in *Cerastium alpinum* during the colonization of Scandinavia*. New Phytologist 161, sid. 199 – 209.
- Pettersson, Olof Petter. 1944. *Gamla byar i Vilhelmina. II. Fjälltrakterna och Vojmsjötrakten*. Generalstabens litografiska anstalts förlag. Stockholm.
- Pettersson, Olof Petter. 1999. *Nybyggares dagliga leverne. Om nybyggare i Vilhelmina i mitten av 1800-talet*. Vilhelmina kommun och Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM).
- Riksantikvarieämbetet. 1990. *Arkeologi vid Ångermanälven*.
- Riksantikvarieämbetet och Västerbottens museum. 2003. *2001 års fornminnesinventering i Västerbottens län*. Sorsele och Vilhelmina kommuner. Fornminnesinventeringen Rapport 2003:5.
- Roehrich, Henri. 1886. *Lappland och Maria Magdalena Mathsdotter*.
- Rune, Olof. 1953. *Plant life on serpentine and related rocks in the north of Sweden*. Acta phytogeographica Suecica 31. Svenska växtgeografiska sällskapet. Uppsala.
- Saxnäs samfällighetsförening et. al. 2023. *Saxnäs 200 år 1823 -2023*. Studiecirkel Studieförbundet vuxenskolan.
- Segerstedt, Rolf. 2022. *Vildmarksvägen*. Votum förlag.

SATSFJÄLLETS NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

- Severinsen, Anne. 2016. *Sørsamenes fjellfiske, ørret, sik og røye – et svømmende matforråd*. I *Fjellfiske i forntiden. Årtusener med svømmende rikedom*. Red. Axel Mjærum og Elling Utvik Wammer. Portal forlag og Kulturhistorisk museum Oslo. Sid. 159 – 181.
- Spång, Lars Göran. 1993. *Kultsjökrukan – för matlagning eller metallurgi?* Tidskriften Västerbotten 3:93.
- Tomasson, Torkel. 1927. *På spår efter gamla kojtomter*. Samefolkets egen tidning 1927:3.
- Tomasson, Torkel. 1928. *Silverbruden*. Samefolkets egen tidning. Sid. 13 – 15.
- Västerbottens museum. 1987. *Sevärd kultur*. Tidskr. Västerbotten 4:87.
- Västerbottens museum. 1989. *Emma och Folke Ricklund*. Tidskr. Västerbotten 2:89.
- Västerbottens museum. 1994. *Sevärd natur*. Tidskr. Västerbotten 4:94.
- Västerbottens museum. 2003. *Upprustning av året runt viste. Satssjön. Saxnäs, Vilhelmina kommun, Västerbottens län. Byggnadsantikvarisk rapport. Uppdragsverksamheten*.
- Westerdahl, Christer. 1989. *Samer nolaskogs. En historisk introduktion till samerna i Ångermanland och Åsele lappmark*.
- Westerdahl, 2008. *Sydsamer från Bottenhavet till Atlanten*. Båtdokgruppen.

Databaser, kartor och webb

- Fjällsäkerhetsrådet. <http://www.fjallsakerhetsradet.se>
- Föreningen Konstvägen sju älvar. <https://konstvagen.se>
- Lantmäteriet. Historiska kartor. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/historiskakartor>
- Länsstyrelserna. Vatten Informations System Sverige, VISS. <https://viss.lansstyrelsen.se>
- Nationella snöskoterrådet. <http://snoskoterradet.se>
- Naturvårdsverket. Skyddad Natur. <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se>
- Naturvårdsverket. 1975. *Geomorfologiska kartbladen 23E Sipmeke och 23F Fatmomakke – Beskrivning och naturvärdesbedömning inkl. karta*. SNV PM 539.
- Riksantikvarieämbetet. Databasen Fornsök. <https://app.raa.se/open/fornsok>
- Samiskt informationscentrum. <http://www.samer.se>
- Sametinget. 2009. Rennäringens markanvändningsdata m.m. <https://www.sametinget.se>
- Statens naturvårdsverk. 1983. *Vegetationskarta över de svenska fjällen. Kartblad nr 14 Fatmomakke (23E/23F)*. Skala 1:100 000.
- Sveriges geologiska undersökning (SGU) Kartvisare. <https://apps.sgu.se/kartvisare>
- Sveriges geologiska undersökning (SGU). 1991. *Berggrundskartan 23E Sipmeke SV-SO*. Skala 1:50 000. SGU serie Ai nr 74.
- Sveriges geologiska undersökning (SGU). 1993. *Berggrundskartan 23F Fatmomakke SV*. Skala 1:50 000. SGU serie Ai nr 76.
- Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Artportalen och Artfakta. <https://artportalen.se> och <https://artfakta.se/naturvard>
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). <https://www.smhi.se>
- Svenska botaniska föreningen <https://botanikportalen.se>
- Vattenregleringsföretagen (VRF). <https://www.vattenreglering.se>
- Vildmarksvägen, <https://www.vildmarksvagen.se>
- Vilhelmina kommun. 2016. *Vandringskarta Vilhelmina kommun*. LONA-projekt.
- Vilhelmina kommun. 2017. *Cykla och vandra i Vilhelminafjällen. Ett par förslag på fina leder*. Karta.
- Vilhelmina kommun. 2020. *Mountainbiketurer i Stekenjokksområdet*. Broschyr. LONA-projekt.
- + Länsstyrelsernas GIS och Lantmäteriets kartor.

Artlista

Listan nedan redovisar några av de arter som har noterats inom Satsfjällets naturreservat. Hotkategori anges enligt Artdatabankens Rödlista 2020¹

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
Lavar		
<i>Acolium inquinans</i>	Sotlav	
<i>Acolium karelicum</i>	Liten sotlav	VU
<i>Alectoria nigricans</i>	Upprätt tagellav	
<i>Alectoria ochroleuca</i>	Fjälltagellav	
<i>Alectoria sarmentosa</i>	Garnlav	NT
<i>Allocalicium adaequatum</i>	Mörkhövdad spiklav	
<i>Chaenotheca brachypoda</i>	Gulnål	
<i>Chaenotheca gracillima</i>	Brunpudrad nållav	NT
<i>Chaenotheca subroscida</i>	Vitgrynig nållav	NT
<i>Chaenothecopsis viridialba</i>	Vitskaftad svartspik	NT
<i>Cladonia arbuscula</i>	Gulvit renlav	
<i>Flavocetraria nivalis</i>	Snölav	
<i>Hypogymnia bitteri</i>	Knottrig blåslav	NT
<i>Lobaria scrobiculata</i>	Skrovellav	NT
<i>Lobaria pulmonaria</i>	Lunglav	NT
<i>Melanohalea olivacea</i>	Snömärkeslav	
<i>Nephroma arcticum</i>	Norrlandslav	

¹ Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. CR=Critically endangered/Aktut hotad, EN=Endangered/Starkt hotad, VU=Vulnerable/Sårbar, NT=Near threatened/Nära hotad.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Phaeorrhiza nimbosa</i>	Mosskrimmerlav	
<i>Platismatia norvegica</i>	Norsk näverlav	VU
<i>Protopannaria pezizoides</i>	Gytterlav	
<i>Ramboldia elabens</i>	Vedflamlav	NT
<i>Rusavskia elegans</i>	Praktlav	
<i>Sclerophora coniophaea</i>	Rödbrun blekspik	NT
<i>Solorina crocea</i>	Saffranslav	
<i>Thamnotia vermicularis</i>	Masklav	
<i>Tholurna dissimilis</i>	Urnlav	NT
<i>Vulpicida juniperinus</i>	Enlav	
Mossor		
<i>Aneura pinguis</i>	Fetbålmossa	
<i>Calliergon giganteum</i>	Stor skedmossa	
<i>Campylium stellatum</i>	Guldspärrmossa	
<i>Cinclidium stygium</i>	Myruddmossa	
<i>Conostomum tetragonum</i>	Hjälmmossa	NT
<i>Dichodontium palustre</i>	Källjordmossa	
<i>Drepanocladus trifarius</i>	Maskgulmossa	
<i>Hylocomiastrum pyrenaicum</i>	Grov husmossa	
<i>Hylocomiastrum umbratum</i>	Mörk husmossa	
<i>Kiaeria starkei</i>	Fjällborstmossa	
<i>Leiocolea rutheana</i>	Praktflikmossa	
<i>Mnium marginatum</i>	Uddstjärnmossa	
<i>Oligotrichum hercynicum</i>	Vridbjörnmossa	
<i>Paludella squarrosa</i>	Piprensarmossa	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Racomitrium lanuginosum</i>	Grå raggmossa	
<i>Rhizomnium pseudopunctatum</i>	Filtrundmossa	
<i>Rhytidiadelphus subpinnatus</i>	Skogshakmossa	
<i>Sarmentypnum exannulatum</i>	Kärrkrokmossa	
<i>Sarmentypnum sarmentosum</i>	Blodkrokmossa	
<i>Scorpidium scorpioides</i>	Korvskorpionmossa	
<i>Sphagnum fuscum</i>	Rostvitmossa	
<i>Sphagnum lindbergii</i>	Björnvitmossa	
<i>Sphagnum russowii</i>	Brokvitmossa	
<i>Sphagnum teres</i>	Knoppvitmossa	
<i>Sphagnum warnstorffii</i>	Purpurvitmossa	
<i>Straminergon stramineum</i>	Blek skedmossa	
<i>Tayloria lingulata</i>	Kärtrumpetmossa	
<i>Timmia austriaca</i>	Skogstimmia	
<i>Tomentypnum nitens</i>	Gyllenmossa	
Svampar		
<i>Clavaria rosea</i>	Rosenfingersvamp	NT
<i>Climacocystis borealis</i>	Trådticka	
<i>Cystostereum murrayi</i>	Doftskinn	NT
<i>Fomes fomentarius</i>	Fnöskticka	
<i>Fomitopsis rosea</i>	Rosenticka	NT
<i>Fuscoporia viticola</i>	Vedticka	
<i>Inonotus obliquus</i>	Sprängticka	
<i>Leptoporus mollis/erubescens</i>	Kötticka	NT
<i>Pelloporus leporinus</i>	Harticka	NT

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	Ullticka	NT
<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	Gränsticka	NT
<i>Phlebia centrifuga</i>	Rynkskinn	VU
<i>Porodaedalea chrysoloma</i>	Granticka	NT
<i>Pseudographis pinicola</i>	Gammelgransskål	NT

Kärlväxter

<i>Aconitum lycoctonum subsp. septentrionale</i>	Nordisk stormhatt	
<i>Agrostis mertensii</i>	Fjällven	
<i>Alchemilla alpina</i>	Fjällkåpa	
<i>Angelica archangelica subsp. archangelica</i>	Fjällkvanne	
<i>Antennaria alpina</i>	Fjällkattfot	
<i>Antennaria dioica</i>	Kattfot	
<i>Anthoxanthum nipponicum</i>	Nordvårbrodd	
<i>Asplenium viride</i>	Grönbräken	
<i>Astragalus alpinus</i>	Fjällvedel	
<i>Athyrium distentifolium</i>	Fjällbräken	
<i>Bartsia alpina</i>	Svarthö	
<i>Bistorta vivipara</i>	Ormrot	
<i>Botrychium lunaria</i>	Månlåsbräken	NT
<i>Calamagrostis chalybaea</i>	Skogsrör	
<i>Campanula rotundifolia</i>	Liten blåklocka	
<i>Cardamine bellidifolia</i>	Fjällbräsma	
<i>Carex atrata</i>	Svartstarr	
<i>Carex bigelowii</i>	Styvstarr	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Carex buxbaumii</i> subsp. <i>mutica</i>	Fjällkubbstarr	
<i>Carex capillaris</i>	Hårstarr	
<i>Carex chordorrhiza</i>	Strängstarr	
<i>Carex dioica</i>	Nålstarr	
<i>Carex enchinata</i>	Stjärnstarr	
<i>Carex flava</i>	Knagglestarr	
<i>Carex lasiocarpa</i>	Trådstarr	
<i>Carex lachenalii</i>	Ripstarr	
<i>Carex limosa</i>	Dystarr	
<i>Carex magellanica</i>	Sumpstarr	
<i>Carex nigra</i> subsp. <i>juncella</i>	Styltstarr	
<i>Carex pauciflora</i>	Taggstarr	
<i>Carex rotundata</i>	Rundstarr	
<i>Carex saxatilis</i>	Glansstarr	
<i>Carex vaginata</i>	Slidstarr	
<i>Cerastium alpinum</i>	Fjällarv	
<i>Cerastium alpinum</i> subsp. <i>glabratum</i>	Kal fjällarv	
<i>Cerastium cerastoides</i>	Lapparv	
<i>Cherleria biflora</i>	Fjällnörel	
<i>Cirsium heterophyllum</i>	Brudborste	
<i>Comarum palustre</i>	Kråkklöver	
<i>Coeloglossum viride</i>	Grönkulla	
<i>Corallorhiza trifida</i>	Korallrot	
<i>Crepis paludosa</i>	Kärrfibbla	
<i>Cryptogramma crispa</i>	Krusbräken	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Cystopteris fragilis</i>	Stenbräken	
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Fläcknycklar	
<i>Dactylorhiza majalis subsp. lapponica</i>	Sumpnycklar	
<i>Deschampsia alpina</i>	Fjälltåtel	
<i>Diapensia lapponica</i>	Fjällgröna	
<i>Draba nivalis</i>	Isdraba	
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Träjon	
<i>Elymus kronokensis</i>	Fjällem	
<i>Epilobium hornemannii</i>	Fjälldunört	
<i>Equisetum fluviatile</i>	Sjöfräken	
<i>Erigeron uniflorus</i>	Fjällbinka	
<i>Eriophorum scheuchzeri</i>	Polarull	
<i>Eriophorum vaginatum</i>	Tuvull	
<i>Euphrasia hyperborea</i>	Tromsögontröst	
<i>Euphrasia wettsteinii</i>	Fjällögontröst	
<i>Gentiana nivalis</i>	Fjällgentiana	
<i>Geum rivale</i>	Humleblomster	
<i>Gnaphalium norvegicum</i>	Norsknoppa	
<i>Gnaphalium supinum</i>	Fjällnoppa	
<i>Gymnadenia conopsea</i>	Brudsporre	
<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	Ekbräken	
<i>Harrimanella hypnoides</i>	Mossjung	
<i>Juncus biglumis</i>	Polartåg	
<i>Juncus trifidus</i>	Klynnetåg	
<i>Kalmia procumbens</i>	Krypljung	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Lactuca alpina</i>	Torta	
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Prästkrage	
<i>Linnaea borealis</i>	Linnea	
<i>Luzula arcuata</i>	Bågfryle	
<i>Luzula multiflora</i>	Ängsfryle	
<i>Luzula spicata</i>	Axfryle	
<i>Luzula wahlenbergii</i>	Fjällfryle	
<i>Lycopodium alpinum</i>	Fjälllummer	
<i>Lycopodium clavatum subsp. monostachyon</i>	Riplummer	
<i>Menyanthes trifoliata</i>	Vattenklöver	
<i>Micranthes nivalis</i>	Fjällbräcka	
<i>Micranthes stellaris</i>	Stjärnbräcka	
<i>Milium effusum</i>	Hässlebrodd	
<i>Moneses uniflora</i>	Ögonpyrola	
<i>Myosotis decumbens</i>	Fjällförgätmigej	
<i>Nardus stricta</i>	Stagg	
<i>Neottia cordata</i>	Spindelblomster	
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra	
<i>Paris quadrifolia</i>	Ormbär	
<i>Parnassia palustris</i>	Slätterblomma	
<i>Pedicularis lapponica</i>	Lappspira	
<i>Pedicularis palustris</i>	Kärrspira	
<i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>	Kung Karls spira	
<i>Petasites frigidus</i>	Fjällskräp	
<i>Phegopteris connectilis</i>	Hultbräken	

På fjällhedarna blommar i månadsskiftet juni - juli lappljungen med ljuvligt rosa små klockor. Foto: Lena Lundevaller.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Phleum alpinum</i>	Fjälltimotej	
<i>Phyllodoce caerulea</i>	Lappljung	
<i>Pinguicula alpina</i>	Fjälltätört	
<i>Pinguicula villosa</i>	Dvärgtätört	
<i>Pinguicula vulgaris</i>	Tätört	
<i>Poa alpina</i>	Fjällgröe	
<i>Polystichum lonchitis</i>	Taggbräken	
<i>Potentilla crantzii</i>	Vårfingerört	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Potentilla erecta</i>	Blodrot	
<i>Pyrola rotundifolia subsp. norvegica</i>	Norskpyrola	
<i>Ranunculus nivalis</i>	Fjällsmörblomma	
<i>Ranunculus platanifolius</i>	Vitsippsranunkel	
<i>Ranunculus pygmaeus</i>	Dvärggranunkel	
<i>Ranunculus reptans</i>	Strandranunkel	
<i>Rhinanthus minor subsp. groenlandicus</i>	Fjällskallra	
<i>Rhodiola rosea</i>	Rosenrot	
<i>Rumex acetosa</i>	Ängssyra	
<i>Rumex acetosa subsp. lapponicus</i>	Lappsyra	
<i>Rumex acetosa var. serpentinicola</i>	Smal ängssyra	NT
<i>Salix caprea</i>	Sälg	
<i>Salix glauca</i>	Ripvide	
<i>Salix herbacea</i>	Dvärgvide	
<i>Salix lanata</i>	Ullvide	
<i>Salix phylicifolia</i>	Grönvide	
<i>Salix reticulata</i>	Nätvide	
<i>Saussurea alpina</i>	Fjällskära	
<i>Saxifraga adscendens</i>	Klippbräcka	
<i>Saxifraga rivularis</i>	Snöbräcka	
<i>Scheuchzeria palustris</i>	Kallgräs	
<i>Selaginella selaginoides</i>	Dvärglummer	
<i>Sibbaldia procumbens</i>	Dvärgfingerört	
<i>Silene acaulis</i>	Fjällglim	
<i>Stellaria borealis</i>	Norrlandsarv	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Thalictrum alpinum</i>	Fjällruta	
<i>Tofieldia pusilla</i>	Björnbrodd	
<i>Trichophorum alpinum</i>	Snip	
<i>Trichophorum cespitosum</i>	Tuvsäv	
<i>Trisetum spicatum</i>	Fjällhavre	
<i>Trollius europaeus</i>	Smörbollar	
<i>Vahlodea atropurpurea</i>	Lapptåtel	
<i>Valeriana sambucifolia</i>	Flädervänderot	
<i>Veronica alpina</i>	Fjällveronika	
<i>Viola biflora</i>	Fjällviol	
<i>Viola palustris</i>	Kärrviol	
<i>Viscaria alpina</i>	Fjällnejlika	
Insekter		
<i>Ameletus alpinus</i>		
<i>Amphinemura borealis</i>		
<i>Amphinemura sulcicollis</i>		
<i>Anthophagus alpinus</i>		
<i>Argyresthia bergiella</i>	Guldglansmal	
<i>Baetis muticus</i>		
<i>Baetis subalpinus</i>		
<i>Boloria eunomia</i>	Svartringlad pärlmorfjäril	
<i>Boloria napaea</i>	Fjällpärlmorfjäril	
<i>Bombus balteatus</i>	Fjällhumla	NT
<i>Bombus consobrinus</i>	Stormhattshumla	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Bombus jonellus</i>	Ljunghumla	
<i>Bombus lapponicus</i>	Lapphumla	NT
<i>Bombus monticola</i>	Berghumla	NT
<i>Boreophilia islandica</i>		
<i>Brachyta interrogationis</i>	Större frågeteckenbock	
<i>Callisto coffeella</i>	Videveckmal	
<i>Coenagrion johansson</i>	Myrflickslända	
<i>Coenonympha tullia</i>	Starrgräsfjäril	
<i>Dinocras cephalotes</i>		
<i>Diura nanseni</i>		
<i>Elmis aenea</i>		
<i>Entephria caesiata</i>	Grå blåbärsfältmätare	NT
<i>Ephemerella aurivillii</i>		
<i>Ephemerella mucronata</i>		
<i>Erebia ligea</i>	Skogsgräsfjäril	
<i>Erebia pandrose</i>	Fjällgräsfjäril	
<i>Heptagenia dalecarlica</i>		
<i>Hydraena gracilis</i>		
<i>Isoperla grammatica</i>		
<i>Lycaena hippothoe</i>	Violettkantad guldvinge	NT
<i>Macaria fusca</i>	Dvärgmätare	
<i>Oeneis norna</i>	Myrgräsfjäril	
<i>Oreodytes alpinus</i>		

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Parameletus minor</i>		
<i>Philopotamus montanus</i>		
<i>Plebejus idas</i>	Hedblåvinge	
<i>Pyrgus centaureae</i>	Myrvisslare	
<i>Stenus hyperboreus</i>		
<i>Sympistis heliophila</i>	Vitvingat hedfly	
<i>Zygaena exulans</i>	Fjällbastardsvärmare	

Vitvingat hedfly är vanlig på rishedarna. Andreas Garpebring.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
Kräftdjur		
<i>Lepidurus arcticus</i>	Fjällsköldbladfoting	NT
Fiskar		
<i>Salmo trutta</i>	Öring	
<i>Salvelinus alpinus</i>	Röding	
Fåglar		
<i>Acanthis flammea</i>	Gråsiska	
<i>Accipiter nisus</i>	Sparvhök	
<i>Actitis hypoleucos</i>	Drillsnäppa	NT
<i>Aegolius funereus</i>	Pärluggla	
<i>Anas crecca</i>	Kricka	VU
<i>Anthus pratensis</i>	Ängspiplärka	
<i>Aquila chrysaetos</i>	Kungsörn	NT
<i>Asio flammeus</i>	Jorduggla	
<i>Aythya fuligula</i>	Vigg	
<i>Aythya marila</i>	Bergand	EN
<i>Bubo scandiacus</i>	Fjälluggla	CR
<i>Bucephala clangula</i>	Knipa	
<i>Buteo lagopus</i>	Fjällvråk	NT
<i>Calcarius lapponicus</i>	Lappsparv	VU
<i>Calidris alpina</i>	Kärrensäppa	
<i>Calidris falcinellus</i>	Myrsnäppa	
<i>Calidris maritima</i>	Skärrensäppa	
<i>Calidris pugnax</i>	Brushane	VU

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Calidris temminckii</i>	Mosnäppa	
<i>Charadrius hiaticula</i>	Större strandpipare	
<i>Charadrius morinellus</i>	Fjällpipare	
<i>Cinclus cinclus</i>	Strömstare	
<i>Clangula hyemalis</i>	Alfågel	NT
<i>Corvus corax</i>	Korp	
<i>Corvus corone</i>	Kråka	NT
<i>Cuculus canorus</i>	Gök	
<i>Cygnus cygnus</i>	Sångsvan	
<i>Dryocopus martius</i>	Spillkråka	NT
<i>Emberiza rustica</i>	Videsparv	NT
<i>Emberiza schoeniclus</i>	Sävparv	NT
<i>Falco columbarius</i>	Stenfalk	NT
<i>Falco rusticolus</i>	Jaktfalk	EN
<i>Falco tinnunculus</i>	Tornfalk	
<i>Ficedula hypoleuca</i>	Svartvit flugsnappare	NT
<i>Fringilla montifringilla</i>	Bergfink	
<i>Gallinago gallinago</i>	Enkelbeckasin	
<i>Gallinago media</i>	Dubbelbeckasin	NT
<i>Gavia arctica</i>	Storlom	
<i>Gavia stellata</i>	Smålom	NT
<i>Grus grus</i>	Trana	
<i>Haliaeetus albicilla</i>	Havsörn	NT
<i>Lagopus lagopus</i>	Dalripa	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Lagopus muta</i>	Fjällripa	
<i>Larus canus</i>	Fiskmåås	NT
<i>Luscinia svecica</i>	Blåhake	
<i>Lyrurus tetrix</i>	Orre	
<i>Mareca penelope</i>	Bläsand	VU
<i>Melanitta nigra</i>	Sjöorre	
<i>Motacilla cinerea</i>	Forsärla	
<i>Motacilla flava</i>	Gulärla	
<i>Numenius phaeopus</i>	Småspov	
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Stenskvätta	
<i>Periparus ater</i>	Svartmes	
<i>Perisoreus infaustus</i>	Lavskrika	
<i>Phalaropus lobatus</i>	Smalnäbbad simsnäppa	

Fjällripans fjäderdräkt är väl anpassad till fjällmiljön. Foto: Mostphotos.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	Grönsångare	NT
<i>Pandion haliaetus</i>	Fiskgjuse	
<i>Picoides tridactylus</i>	Tretåig hackspett	NT
<i>Pinicola enucleator</i>	Tallbit	VU
<i>Plectrophenax nivalis</i>	Snösparv	
<i>Pluvialis apricaria</i>	Ljungpipare	
<i>Podiceps auritus</i>	Svarhakedopping	
<i>Poecile cinctus</i>	Lappmes	NT
<i>Poecile montanus</i>	Talltita	NT
<i>Prunella modularis</i>	Järnsparv	
<i>Regulus regulus</i>	Kungsfågel	
<i>Saxicola rubetra</i>	Buskskvätta	NT
<i>Scolopax rusticola</i>	Morkulla	
<i>Stercorarius longicaudus</i>	Fjällabb	
<i>Sterna paradisaea</i>	Silvertärna	
<i>Surnia ulula</i>	Hökuggla	
<i>Tetrao urogallus</i>	Tjäder	
<i>Tetrastes bonasia</i>	Järpe	NT
<i>Tringa glareola</i>	Grönbena	
<i>Tringa nebularia</i>	Gluttsnäppa	
<i>Tringa totanus</i>	Rödbena	
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Gärdsmyg	
<i>Turdus iliacus</i>	Rödvingetrast	NT
<i>Turdus pilaris</i>	Björktrast	NT
<i>Turdus torquatus</i>	Ringtrast	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori
Däggdjur		
<i>Gulo gulo</i>	Järv	VU
<i>Lemmus lemmus</i>	Fjälllämmel	
<i>Lepus timidus</i>	Skogshare	NT
<i>Lutra lutra</i>	Utter	NT
<i>Lynx lynx</i>	Lo	VU
<i>Martes martes</i>	Mård	
<i>Mustela erminea</i>	Hermelin	
<i>Ursus arctos</i>	Brunbjörn	NT
<i>Vulpes lagopus</i>	Fjällräv	EN

Övernattingsstugan vid sjön Sliptjehke med utsikt mot fjällen Luspientjahke och Fealhka.
Foto: Andreas Karlsson.

Besöksmål och turer

I naturreservatet Satsfjället ges möjligheter till fantastiska naturupplevelser året om. Lapplandsleden mellan Borgafjäll och Hemavan passerar naturreservatet. En annan populär led är Konstleden mellan Saxnäs och Borgafjäll.

Naturreservatet nås enklast från entrén vid Satsfjället. Där finns parkering och information om områdets fjälleder och besöksmål. Fyra områden i naturreservatet har särskilt höga besöksvärden. Beskrivningarna av besöksområdena specificerar några särskilda kvalitéer för friluftslivet. Det ges också förslag på några enkla till medelsvåra dagsturer. Det är gott om fina naturliga tältplatser vid reservatets många sjöar och vattendrag med drickbart vatten.

Några av turerna går till en målpunkt och samma väg tillbaka. När turen har olika start och slutmål behöver det stå en bil vid ledens slut, alternativt ha ordnat förbeställt upphämtning. Avstånden är ungefärliga. Vinterlederna är markerade med röda kryss. Sommarlederna är markerade med orange färg och/eller rösen förutom i de fall de sammanfaller med vinterlederna. Några av turerna går inte på allmänna fjälleder och kan därför ha annan markering eller sakna utmärkning.

Beskrivningarna berör områden och aktiviteter som inte ingår i naturreservatets förvaltning. Många olika aktörer verkar inom området och bidrar till dess höga värde för rekreation och friluftsliv. Friluftsanordningarna sköts och underhålls utifrån ansvarig ägares förutsättningar.

Visa hänsyn

För att Satsfjällsområdet ska upplevas lika ostört och spännande i framtiden är det viktigt att besökare visar hänsyn till varandra, renskötseln, djur och natur. I hela naturreservatet bedrivs aktiv renskötsel. Fjällens växter och djur lever i en på många sätt extrem miljö.

Färd bör helst ske längs de markerade lederna. På några av lederna samsas vandrare, skid- och skoteråkare. Det gäller att vara varsam och hålla avstånd till fåglar, renar och andra djur samt undvika att lämna spår av sin vistelse, t.ex. markskador och skräp. Klättring och offpiståkning på de branta fjällsidorna kan generera ras och laviner. Vid vistelse bortanför fjällederna ska särskilt stor hänsyn tas t.ex. vid val av färdväg och övernattningsplats samt undvika för renskötseln känsliga perioder.

Naturreservatet ligger inom område med terrängkörningsförbud, s.k. skoterförbudsområde. Där är det endast tillåtet att köra skoter på markerade skoterleder. Förutom vid Röskalet där skotern får parkeras inom 300x300 meter från ledmarkeringarna. Tidvis, bl.a. under renarnas vårflytt, kan ytterligare delar av naturreservatet vara avstängt för skotertrafik. Det är inte tillåtet att köra med motorfordon på barmark. Det är också giltigt för vissa fordon som drivs med el. För fiske och jakt gäller särskilda regler.

1. Sliptjehke

Landskapet kring sjön Sliptjehke är storslaget med en mosaik av höjdryggar och små tjärnar med mycket klart vatten. Övernattingsstugan vid Sliptjehke ligger vackert på fjällheden med utsikt mot Autjoklimpen, Jalketjahke och Länsmansknulens rundade topp. Fågellivet är rikt med bl.a. häckande alfågel, sjöorre och större strandpipare. Fina fiskevatten efter öring och röding. Vintertid finns goda chanser att se spår av järv och ripa.

Intill Njeerevjohkes brusande vatten, ligger Vielmiesmehkies sameviste fint i fjällbjörkskogen. Kåtorna och bodarna vid samevistet är privata.

Klimpfjäll - Sliptjehke (Lapplandsleden)

8 km enkel väg till Sliptjehke, ytterligare 30 km till Borgafjäll genom Korpådalen.

Vandrings- och skidleden är en del av Lapplandsleden mellan Borgafjäll och Hemavan. En relativt lätt tur till övernattingsstugan intill Sliptjehke med hänsyn till läget på kalfjället. Turen kan förlängas till en fin 2 -3 dagars tur med tält till Borgafjäll.

Turen börjar vid parkeringen i Soldalen, två kilometer från Klimpfjäll. Efter bron över Saxån är det cirka en kilometer på en traktorväg till samevistet Vielmiesmehkie. Strax före vistet står en rekonstruerad skolkåta att kika in i.

Små sjöar i området kring Sliptjehke. Foto: Andreas Karlsson.

Utblickarna mot Fjällfjällen, Kultsjön, Klimpfjäll och Autjoklimpen ger extra kraft under stigningen till kalvfjällets mer flacka fjällhedar. Vid de små tjärnarna kring Autjobäcken finns fina platser att slå upp ett tält. På de stora öppna fjällvidderna kring stugan vid Sliptjehke är det ofta blåsigt.

Från Sliptjehke kan turen fortsätta till Borgafjäll genom Norra Borgafjällens naturreservat. Till Sutme vid Borgasjön är det 13 kilometer. Fortsättningen på Lapplandsleden till Borgafjäll genom Korpådalen är en fin tur med tält, 30 kilometer. Det finns ett rastskydd nedanför Geartoe för en kortare vilopaus men nödveden ska lämnas till den som behöver den vid en nödsituation. Över fjällen till Raukasjö är det från Sliptjehke 12 kilometer. Skoterleden från Sliptjehke till Borgafjäll går inledningsvis söderut mot Sutme.

Topptur Autjoklimpen

Det finns ingen markerad led till toppen men det är relativt enkelt att själv hitta en väg till fots eller på skidor över fjällheden och upp längs den västra fjällsidan. Utsikten över fjällandskapet från Autjoklimpen är svårslagen. Avstånd beror på val av färdväg. Det är inte tillåtet att köra med skoter till Autjoklimpen.

Det sägenomspunna fjället Autjoklimpen. Foto: Sonja Almroth.

2. Röskalet

På den öppna fjällplatån är vildmarkskänslan påtaglig. På vårvintern är Röskalet ett populärt utflyktsmål med skoter med fin utsikt mot Fiskonfjället, Ruhkiesvaartoe och Satsfjället. En stunds pimpelfiske på Satsjön eller Kultsjön ger kanske nyfångad öring eller röding till middag. Som vid allt fiske i området gäller särskilda fiskeregler.

Flera skoterleder från Klimpfjäll och Saxnäs leder till Röskalet, som ligger inom område med skoterförbud enligt terrängkörningslagen. Färd ska därför ske på markerade skoterleder. Vid Röskalet är det möjligt att parkera skotern max 300 meter från leden. Det finns ingen allmän vandrings- eller skidled i området.

Området är under barmarkspäriden lite svårtillgängligt på grund många våtmarker, myrgölar och täta videbuskage. I de små myrgölarerna häckar änder och vadare och på Rödstensknulen växer flera serpentinoleranta arter.

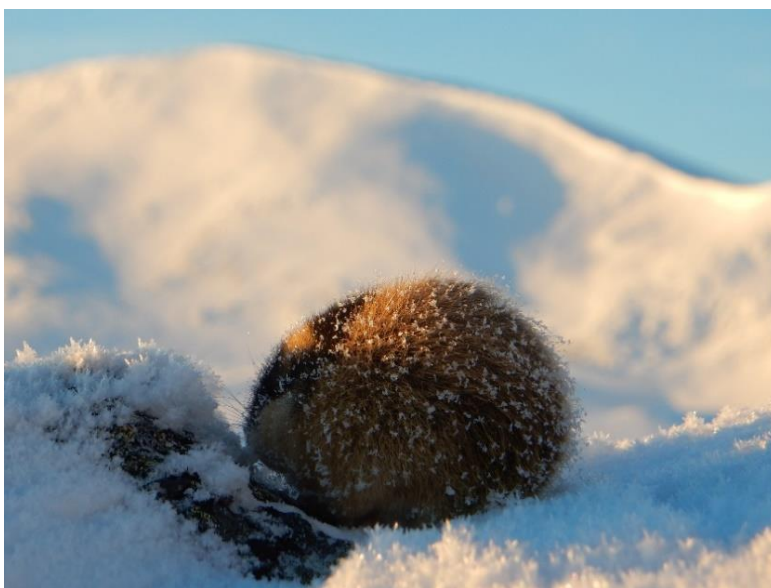
Röskalet

35 km enkel väg mellan Saxnäs och Klimpfjäll.

En fin skotertur oavsett riktning över vida fjällplatåer. Röskalet ligger ungefär mitt emellan Saxnäs och Klimpfjäll. Skoterleden från Saxnäs passerar Satsjön och myrarna vid Fiskonbäcken innan den når fram till Röskalet. Sydslutningen en fin plats för en solgrop och lite pulkaåkning. Leden fortsätter över fjällvidderna till Klimpfjäll. Vid Simmarbacken finns ett vindskydd innan överfarten på Kultsjöns is. Alternativa färdvägar finns från Klimpfjäll och över Kultsjön.

Under barmarkssäsongen kan vandrigen utgå från Stornäs. Inledningsvis är det brant och stenigt. Fjällplatån är mer lättvandrad och Röstensknulens rundade topp syns på långt håll. Många små myrar gör att sträckan kan bli längre än förväntat.

En lämmel.
Foto: Tor
Larsson.

3. Satssjön

Satssjön är väl värt ett besök oavsett årstid. Skogslandskapet gör området till ett bra alternativ de dagar vädret inte lockar till vandringar på kalfjället. Ofta tittar en orädd lavskrika fram mellan granarna. I fjällbjörkskogen hörs på våren en kör av bergfink, järnsparv, lövsångare och rödvingetrast ackompanjerade av gökens hoande. På myrarna blommar blodrot, kung Karls spira och kärrspira.

Fiskonbäckens kristallklara vatten är känt för sitt fina flugfiske efter öring. De lokala fiskekortsförsäljarna kan ge tips om var det nappar bäst. Strax utanför naturreservatet ligger Fiskonfallet. I bäckens stenar syns urholkade grytor. Nattslände-larvernas små hus vittnar om var strömstaren brukar dyka. Mer lättfunna är de runda träringarna på granarna från tretåiga hackspettens födosök. Områdets privata renvaktarstugor är inte öppna för allmänheten, håll avstånd de är inga besöksmål.

Saxnäs - Satssjön - Fiskonfallet

11 km enkel väg.

Turen kan delas upp i ett par mer familjevänliga varianter. Sträckan Saxnäs till Satssjön är en lätt tur på fyra kilometer utan stigningar. Fiskonfallet kan besökas några hundra meter från parkeringen vid Timmerviken, fem kilometer väster om Saxnäs.

Turen börjar i granskog vid parkeringen strax söder om Saxnäs och fortsätter genom fjällbjörkskog och över några små spångade myrar innan Satssjön. Sjöns öppna vattenyta inramad av Saatdtsvaartoes och Renfjällets fjällbranter lockar kanske till några kast med fiskespöet och ett snabbt dopp i det kalla vattnet. Vid behov kan rastskyddet vid Satssjön erbjuda värme och skydd mot väder, knott och mygg.

Satssjön med Saatdtsvaartoes sydbrant. Foto: Lena Lundevaller.

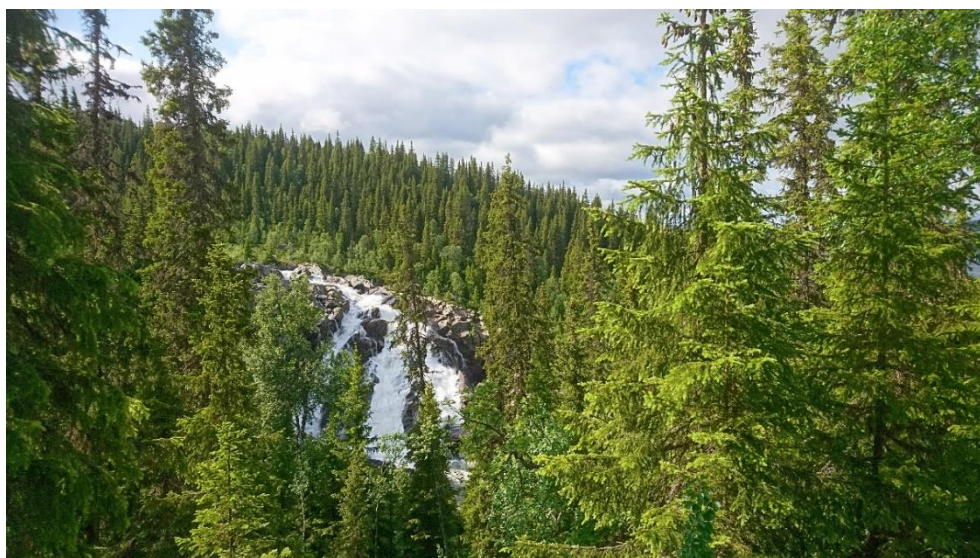

BILAGA 2. BESÖKSMÅL OCH TURER SATSFJÄLLETS NATURRESERVAT

Turen fortsätter längs sjökanten och nedanför Saadtsvaaoe för att därefter slingra sig över några myrar med vyer mot Borgafjällens toppar fram till Fiskonbäcken. Mellan Satssjön och Fiskonbäcken kan stigen vara blöt och svår att se i videbuskagen.

För en närmare titt på Fiskonfallet finns en brant stig nedför strandbrinken. De sista 300 metrarna från Fiskonfallet till parkeringen vid Timmerviken går det brant utför men är mycket vältrampat.

Vintertid finns det ofta skidspår från Saxnäs till Satssjön. Skoterleden från Saxnäs passerar strax utanför naturreservatet Middagskullen innan den viker av mot Satssjön och vidare mot Klimpfjäll. Skoterleden passerar inte Fiskonfallet, se besöksområde 2.

Fiskonfallet. Foto: Linda Lundevaller.

4. Satsfjället

I området kring Satsfjället finns det mycket att upptäcka. Området bjuder på hänförande utblickar mot Kultsjön och Marsfjällsmassivet i norr, myrarna och Gitsfjället i sydost, Borgafjällens toppar med Jiengejhtseme 1 477 m.ö.h. i sydväst och i väster vid god sikt ända till Norge.

Kring Satsfjället lönar det sig att lyssna och spana efter bl.a., lövsångare, gransångare, gulärta, ringtrast, ängspiplärka och ljungpipare. I myrgölarna syns den smalnäbbade simsnäppans virveldans vid födosökandet och goda gnagarår stört dyker fjällabben på fjällhedarna. På de torra rishedarna fladdrar granna fjärilar som hedblåvinge, makaonfjäril, sorgmantel och fjällbastardsvärmare.

Konstnären Folke Ricklunds lilla fjällateljé ligger vackert belägen i fjällbjörkskogen på Satsfjällets norra fjällbrant. Ett rum står öppet för besökare att titta in i. Stugan är privat och det är inte tillåtet att övernatta i den.

I Satsån upplåts fiske efter öring. Delar av ån är relativt lättillgängliga från väg eller områdets leder.

Vid parkeringen står konstverket Tsiegle, Vägvisaren, av Tomas Colbengtson. En vägvisare till vandringsleden mot Borgafjäll som också visar vägen till de människor som bott och verkat i området tidigare. Foto: Lena Lundevaller.

BILAGA 2. BESÖKSMÅL OCH TURER SATSFJÄLLETS NATURRESERVAT

Områdets vandrings-, skid- och skoterleder är separerade. Skidleden passerar inte Satsfjällets topp. Förutom rastskyddet vid Satsån går besöksmålen i Satsfjälls-området inte att nå med skoter.

Satsfjället ligger mycket exponerat. Förutom hård vind och regn är också dimma och laviner vanliga. Alternativ till Satsfjällets vindexponerade topp är att ta vandringsleden mot Borgafjäll till Pojken, där det också kan blåsa hårt, och därefter följa skyltningen mot Ricklunds fjällateljé och vindskyddet vid Satsån. Ett annat alternativ är att besöka rastskyddet vid Satsån.

Myrarna vid Satsån nedanför Satsfjället och utlöparen Pojken. Foto: Lena Lundevaller.

Satsfjällets topp

2 km enkel väg.

Från Satsfjällsparkeringen börjar vandringen på leden mot Borgafjäll för att ganska snart vika av mot Satsfjällets topp. I fjällbjörkskogen passeras ett par bäckar, som vid snösmältning och ihållande regn kan vara svåra att passera. Innan leden når kalfjället finns en grillplats med fin utsikt mot Kultsjödalen. Därefter är leden rösad över fjällkammen till toppen, 1 103 m.ö.h. Den bedårande 360°utsikten är belöningen. Ett alternativ till att gå samma väg tillbaka är att runda Satsfjället mot söder och gå ner till vindskyddet vid Satsån. Denna väg är brantare och det finns ingen markerad stig att följa.

Vintertid plogas bilvägen inte hela vägen till entrén. Det finns ingen markerad skidled till Satsfjället. Från vändplanen är Satsfjällets topp relativt lättillgänglig för egna utflykter på skidor och för offpiståkning. Toppen nås enklast med start genom den glesa fjällbjörkskogen nedanför fjället och sedan via höjdryggen till toppen. Laviner är vanliga, särskilt på sydsidan.

Satsfjällets topp med utsikt över myrlandskapet i Gitsfjällets naturreservat. Foto: Ruth Nordlund.

Satsfjället - Borgafjäll (Konstleden)

15 km vandring från Satsfjällsparkeringen eller 30 km skotertur från Saxnäs.

Turen mellan Saxnäs och Borgafjäll är bitvis utmanande. Vandrigen till Borgafjäll kan göras på en dag men passar också bra som tvådagarsstur med övernattnig i tält. Den inledande vandrigen fram till vindskyddet vid Satsån kan genomföras som en mer enkel dagstur. Turen blir då cirka fem kilometer enkel väg.

Den första kilometern genom fjällbjörkskogen upp till kalvfället vid Pojken från Satsfjällsparkeringen är ganska brant och stenig. Leden mot Statsfjällets topp passeras. Från Pojken är utsikten milsvidd. Förutom fjälltopparna syns Satsåns och Fiskonbäckens meandrande lopp omgivna av videbuskage och glittrande små tjärnar. Ta med kikare och spana efter älg på myrarna i Gitsfjällets naturreservat. Det kan vara blåsigt men de stora stenblocken ger lä för en kort fikapaus.

Strax efter nedstigningen från Pojken kan en kort avstickare göras till Folke Ricklunds fjällateljé, cirka 500 meter enkel väg. Därefter är det lättgått över några myrar och genom fjällbjörkskog till vindskyddet och bron vid Satsån. Görs turen som en dagstur är det dags att vända om och ta samma väg tillbaka. Är packningen inte alltför tung kan ett alternativ vara att börja turen med att bestiga Satsfjällets topp och därefter ta vägen via Ricklunds ateljé till Satsån, se föregående tur.

Konstnären Folke Ricklunds fjällateljé nedanför Satsfjället. Foto: Erling Haggström Gunfridsson, juli 2021.

Det finns gott om fina tältplatser kring Satsån. Vandrigen fortsätter söderut mot Borgafjäll. Fram till kommungränsen, som också är gräns för naturreservatet, är det relativt lättgången. På andra sidan kommungränsen fortsätter turen i Norra Borgafjällens naturreservat. Genom det mäktiga Borgafjällsmassivet går det huvudsakligen nedför, på några ställen ganska brant. Vid Gaaloe finns ett rastskydd för en paus. Det blåser ofta mycket vid Gaaloe men det är värt att stanna till för utsikten mot både Kultsjödalen i norr och Korpådalen i söder. I rastskydd får övernattnings- och nyttjande av veden endast ske i nödsituationer. Borgahällans 800 meter höga stup ligger i blickfånget sista biten förbi Matt-Jons sameviste till entrén med parkering i Borgafjäll.

Vinterleden för skidåkning och skoterleden till Borgafjäll börjar i Saxnäs. Lederna är från Saxnäs till kommungränsen separerade. Skidleden går till stor del på skrå i östra kanten av fjällmassivet. Skoterleden går fram till kommungränsen över myrarna i Gitsfjällets naturreservatet och därefter intill område med permanent skoterförbud enligt terrängkörningslagen. Vid Satsån finns ett rastskydd för en värmande paus.

Säker vistelse

Förutom för årstiden lämpliga kläder och utrustning är det liksom vid all vistelse i fjällmiljö viktigt med kunskap om egen förmåga, fjällsäkerhet och fjällens förutsättningar. Meddela färdväg och beräknad återkomst och anpassa fjällturen efter vädret. Vädret kan snabbt slå om från sol till dimma, regn eller snöfall. Delar av naturreservatet kan tidvis vara otillgängligt till följd av exempelvis hårda vindar, regn- och snöfall, laviner eller höga flöden i bäckar. Det gäller även vid färd längs lederna. Stenar, spänger och broar kan vara hala vid blöt väderlek. Färd över is liksom t.ex. klättring och offpiståkning på fjällsluttningarna sker på egen risk. Naturreservatet har gott om fina naturliga rast- och tältplatser. En övernattningsstuga finns vid Sliptjehke. Enstaka på marken liggande pinnar får nyttjas till ved eller ta med egen ved. Inget skräp får lämnas i naturreservatet.

Beskrivningarna av besöksmålen och turerna måste för en säker vistelse i fjällterrängen kompletteras med bl.a. aktuell karta och aktuell information om ledstatus (t.ex. trasiga broar, lavinfara och skoteravstängningar). Utanför lederna behövs också kompass eller GPS.

Rastskyddet vid Satsån

3 km vandring eller 13 km skoter enkel väg.

En fin tur oavsett årstid. Rastskyddet (s.k. Aasikojan) vid Satsån ligger på en liten moränrygg med fjällbjörkar i myrlandskapet. I nordväst reser sig Satsfjällets topp.

Vandrare följer från parkeringen vid Satsfjället en stig som slingrar sig genom fjällbjörkskogen och myrar till rastskyddet. Över myrarna kan det vara blött. De öppna, sluttande kärren bjuder på utblickar mot de vidsträckta myrarna i Gitsfjällets naturreservat. Nedströms rastskyddet finns det i Satsån flera fina flugfiskesträckor efter öring.

Från skoterleden mellan Saxnäs och Borgafjäll är det några hundra meter till rastskyddet som står öppet för skydd vid dåligt väder eller en värmande paus. För att nå rastskyddet från skidleden från Saxnäs till Borgafjäll görs en kort avstickare mot Satsån.

Rastskyddet vid Satsån. Foto: Lena Lundevaller.

Teckenförklaring

	Utsikt		Barn och unga, ej anpassat för barnvagn		Offpiståkning möjlig
	Vattenfall		Vandringsled / stig markerad		Terrängcykling
	Naturstudier / Stillhet		Markerad vandrings- led saknas, men relativt enkelt och väl värt att med hjälp av karta hitta en egen väg		Rastplats
	Botaniskt besöksmål		Skidled markerad		Vindskydd / gaupaskjul
	Fåglar och djur		Markerad skidled saknas men relativt enkelt och väl värt att med hjälp av karta hitta en egen väg		Rastskydd, ej för övernattning
	Geologiskt besöksmål		Allmän skoterled, markerad		Stuga, öppen för övernattning
	Kulturhistoriskt besöksmål		Upplåtet fiske, statens fiskekort krävs		Tälttur, fasta övernattningsplatser saknas
	Särskilt känsligt område för störningar, visa hänsyn till renar och samernas arbete				

”Snart befunno vi oss högt uppe på en ofantlig slätt, klädd med mossa och prydd med snödrifvor och hundra-tals tjernar, hvilka glimmade som metallskifvor i solljuset. Och midt på denna högslätt sågo vi tre av Norra Borgafjällens åsar höja sig som palats för titaner, Burgfjället längst i öster, närmare oss Gronakk och midt framför oss Atsjoklumpen, nedanför vars västra sluttning vår väg går fram. Hvilka massor, hvilka linjer, hvilket färgspel! Vårt pladder förstummades inför det himlastormande lugnet i dessa jätterytmor, i denna af brusande ljusharmonier uppfyllda öken, - vi vandrade tysta bort öfver den oändliga vidden.”

Wilhelm Peterson-Berger, Svenska Turistföreningens årsbok 1885

Länsstyrelsen Västerbotten

Storgatan 71 B, 901 86 Umeå
www.lansstyrelsen.se/vasterbotten
vasterbotten@lansstyrelsen.se
010-225 40 00